VOIMAA VAPAAEHTOISTYÖSTÄ

AMIGO-MENTOREIDEN MOTIVAATIO JA KOKEMUKSET NUORTEN MENTOROINNISTA

Selja Holopainen

VOIMAA VAPAAEHTOISTYÖSTÄ

AMIGO-MENTOREIDEN MOTIVAATIO JA KOKEMUKSET NUORTEN MENTOROINNISTA

Selja Holopainen

Opinnäytetyö, kevät 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Holopainen, Selja. Voimaa vapaaehtoistyöstä. Amigo-mentoreiden motivaatio ja kokemukset nuorten mentoroinnista. Helsinki, kevät 2015, 76s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia Amigo-hankkeen vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatiota ja kokemuksia nuorten mentoroinnista. Tavoitteena oli saada tietoa mentoreita motivoivista tekijöistä vapaaehtoistyöhön hakeutumisessa ja sen aikana, sekä mentoreiden kokemuksista liittyen nuorten mentorointiin. Opinnäytetyön aihe on lähtöisin työelämäyhteistyökumppanilta, joka on Helsingin Diakonissalaitoksen Amigo-hanke.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja sen aineistoa kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla keväällä 2015. Haastateltavina oli kuusi Amigo-hankkeen läpikäynyttä tai loppuvaiheessa olevaa vapaaehtoista mentoria. Aineiston analysoinnissa käytettiin teemoittelua sekä Anne Birgitta Yeungin kehittämää vapaaehtoistyön timanttimallia.

Tärkeimpinä vapaaehtoistyöhön lähtemiseen motivoivina tekijöinä haastatteluissa nousivat esille halu auttaa, halu tehdä jotain merkityksellistä, halu toimia nuorten kanssa, omien arvojen toteuttaminen sekä yhteisen hyvän edistäminen. Mentoroinnista saatuja, vapaaehtoistyön aikana motivoivia ja sitoutumista tukevia tekijöitä olivat hyvät kokemukset, nuoresta löydetyt voimavarat, ystävyyssuhde nuoren kanssa, tärkeäksi koettu toiminta, nuoren luottamuksen ja toimivan suhteen saavuttaminen sekä taustaorganisaation tuki. Mentorit kokivat oman roolinsa olevan rinnallakulkija nuoren elämässä, jonka tehtävänä on kuunnella ja olla läsnä nuorelle. Kehitysehdotuksena esille nousi mahdollisuus jakaa ja kuulla muiden mentoreiden sekä nuorten kokemuksia mentoroinnista.

Asiasanat: vapaaehtoistyö, mentorointi, motivaatio, osallisuus, nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy, vapaaehtoistyön timanttimalli

ABSTRACT

Holopainen, Selja. The power of volunteering. Amigo mentor's motivation and experiences about youth mentoring. Helsinki, spring 2015, 76p., 2 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The object of this thesis was to do a research about motivation and experiences of Amigo project volunteers about youth mentoring. The aim of this thesis was to gather information about different factors that motivate mentors to start and continue volunteering and their experiences of youth mentoring. The topic for this thesis came from the partner in cooperation Helsinki Deaconess Institute's Amigo project.

This thesis is a qualitative research which data was collected in the spring 2015 using semi-structured interviews. Interviewees were six mentors who had gone through or were at the end of the Amigo project. Thematising and diamond model of voluntary action developed by Anne Birgitta Yeung was used in analyzing the data.

The most important factor motivating volunteers to start volunteering was the desire to help, desire to do something significant, desire to work with youngsters, desire to carry out values and desire to promote the common good. Factors which were gained from volunteering and which motivated and made volunteers committing were good experiences, resources found from youth, friendship with the youngster, gained experience from the project's important action, gaining youngsters' trust, good relationship with the youngsters and support from the organization. Mentors saw their own role in youngsters' life as a mentor whose part is to listen and to attend. A development idea for the project was the possibility to share and hear other mentors' and youngsters' experiences about mentoring.

Key words: mentoring, motivation, voluntary work, social inclusion, prevention of youngsters' social exclusion, diamond model of voluntary action

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 6

2 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN ENNALTAEHKÄISY 8
2.1 Psykososiaalinen tuki 8
2.2 Sosiaalinen pääoma 9
2.3 Sosiaalinen vahvistaminen 10
2.4 Mentorointi sosiaalialalla 12

3 VAPAAEHTOISTYÖ 14
3.1 Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa 14
3.2 Vapaaehtoistyö Suomessa 16
3.3 Vapaaehtoistyön yhteiskunnallinen merkitys 17
3.4 Vapaaehtoistyö osallisuuden vahvistajana 19

4 MOTIVAATIO VAPAAEHTOISTOIMINNASSA 21
4.1 Motivaatio ja motiivit 21
4.2 Sisäinen ja ulkoinen motivaatio 23
4.3 Arvot ohjaavat motivaatiota 24

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET 25
5.1 Vapaaehtoistyön tutkimus 25
5.2 Motivaatiotutkimus 26
5.3 Yeungin vapaaehtoistyön timanttimalli 27

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN 30
6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet 30
6.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu 31
6.3 Aineiston analysointi 33
6.3.1 Teemoittelu aineiston analysoinnissa 33
6.3.2 Motivaation analysointi timanttimallin avulla 34

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET 36
7.1 Motivaatioelementtien jakautuminen 36
7.2 Saaminen–Antaminen 37

7.3 Jatkuvuus–Uuden etsintä 41
7.4 Etäisyys–Läheisyys 44
7.5 Pohdinta–Toiminta 45
7.6 Mentorin rooli ja luottamuksen rakentaminen 48

8 JOHTOPÄÄTÖKSET 51
8.1 Mentoreita motivoivat tekijät 51
8.2 Vapaaehtoistyöntekijöiden sitoutumista tukevat tekijät 54
8.2 Aikaisempiin tutkimuksiin vertaaminen 55

9 POHDINTA 57
9.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus 57
9.2 Opinnäytetyöprosessi 58
9.3 Oma ammatillisuus 59
9.4 Vapaaehtoistoiminta Amigo-hankkeessa 61

LÄHTEET 63

LIITTEET 68
LIITE 1: Haastattelukysymykset 68
LIITE 2: Lista motivaatioelementeistä 70

1 JOHDANTO

Vapaaehtoistyö on Suomessa suosittua ja sille kehitellään jatkuvasti uusia toimintaympäristöjä (Tilastokeskus 2011). Vapaaehtoistyön merkitys on jatkuvassa kasvussa ja on arvioitu, että sen tuomaa hyötyä olisi vaikea korvata palkkatyöllä (Kettumäki 2015). Yksi vapaaehtoistoiminnan muodoista on mentorointi, jota voidaan toteuttaa esimerkiksi lastensuojelussa tai nuoriso- ja kasvatustyössä (Moilanen 2006, 152–153). Opinnäytetyöni aiheena on tutkia vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatiota ja kokemuksia nuorten mentoroinnista Amigo-hankkeessa. Amigo-hanke on pääkaupunkiseudulla toimiva Helsingin Diakonissalaitoksen Raha-automaattiyhdistyksen tuella kehittämä nuorille tarkoitettu mentorointi -ohjelma, jossa 16–29 -vuotias nuori voi saada itselleen vapaaehtoisena toimivan valmennetun mentorin. Mentorointisuhde kestää vuoden, jonka jälkeen mentoriparit voivat halutessaan jatkaa sitä.

Vapaaehtoistoiminta antaa tekijälleen paljon. Vapaaehtoistoiminnan kautta voidaan edistää kansalaisten osallisuutta ja sosiaalista pääomaa (Hokkanen 2014, 68). Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen vahvistaa ihmisen omanarvontuntoa, toimintakykyä sekä tunnetta yhteenkuuluvuudesta ja osallisuudesta (Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö 2014, 5). Osallisuus on syvällinen identiteettiin ulottuva tunne- ja kokemusperäinen asia, joka antaa elämälle merkitystä. Vapaaehtoistoiminnassa konkretisoituu kansalaisten osallisuus. Ihminen on sosiaalinen olento, joka kaipaa yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunnetta kokeakseen elämänsä merkitykselliseksi. (Harju 2005, 68–70.) Osallisuutta vahvistamalla voidaan ehkäistä syrjäytymistä (Kallio, Stenvall, Bäcklund & Häkli 2013, 83).

Vapaaehtoistyö nähdään kasvavassa määrin kansalaisten tarjoamana voimavarana, joka paikkaa sosiaali- ja terveyspalveluiden riittämättömiä resursseja (Nylund & Yeung 2005, 13–15). Vapaaehtoistyöllä on suuri yhteiskunnallinen merkitys sekä toiminnallisesti että taloudellisesti ja sen roolin uskotaan yhä korostuvan tulevaisuudessa (Laasanen 2011, 9). Vapaaehtoistyön keskeisimpiä käsitteitä ovat riippumattomuus, joustavuus ja vapaamuotoisuus. Ne ovat vapaaehtoisuuden vahvuuksia, mutta samalla myös riskejä sen toteutumiselle. Koska

vapaaehtoistyöstä ei saada palkkaa, sen toteutuminen edellyttää ihmisten aitoa kiinnostusta toimintaa kohtaan. (Yeung 2005a, 83.) Vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatio on tärkeä tutkimusalue, sillä se muodostaa pohjan kaikelle vapaaehtoistyölle. Vapaaehtoistyöntekijöiden motiivien tuntemusta tarvitaan toiminnan kehittämisessä, vapaaehtoisten tukemisessa sekä uusien rekrytoinnissa. (Yeung 1999, 8.)

Kiinnostuin opinnäytetyön aiheesta omien kokemusteni perusteella ja halusin syventää tietämystäni mentoroinnista. Olen ollut jo pidempään kiinnostunut vapaaehtoistoiminnasta ja toimin myös itse Amigo-hankkeessa mentorina. Tulevaisuudessa minua kiinnostaa nuorten parissa tehtävä vapaamuotoinen työ ja tukihenkilötoiminta, joten uskoin työn kehittävän minua myös ammatillisesti. Työn tarve on lähtöisin Amigo-hankkeelta, joka tarjosi aihetta opinnäytetyön tekijöille. Tutkimukseni tavoitteena on saada tietoa mentoreiden motivaatiosta ja kokemuksista nuorten mentoroinnista. Tutkimuksen avulla kartoitetaan niitä tekijöitä, jotka ovat saaneet vapaaehtoiset hakeutumaan vapaaehtoistoimintaan sekä jatkamaan sitä. Tuloksia voidaan tulevaisuudessa hyödyntää uusien mentoreiden koulutuksessa sekä rekrytoinnissa ja edesauttaa nuoren ja mentorin tukisuhteen luomista.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin puolistrukturoidun teemahaastattelun keinoin. Haastateltavia oli yhteensä kuusi ja heidät rekrytoitiin virallisen mentorointivuoden päättäneiden tai sen loppuvaiheessa olevien joukosta. Aineiston analysoinnissa on käytetty teemoittelua sekä Anne Birgitta Yeungin (2005b, 107–108) kehittämää vapaaehtoistyön timanttimallia.

2 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN ENNALTAEHKÄISY

2.1 Psykososiaalinen tuki

Yhteisöjen muodot ja merkitykset ovat muuttuneet niin, että lasten elämässä on nykyään vähemmän turvallisia aikuisia kuin aikaisemmin. Kuitenkin yhä useampi nuori tarvitsisi suhdetta aikuiseen, joka kykenee jakamaan iloja ja suruja, sekä opastamaan maailman ymmärtämisessä ja siihen suhtautumisessa. (Moilanen 2004.) Nuoruudessa kohtaamme monenlaisia syrjäytymiseen liittyviä riskitekijöitä. Nuoruuteen kuuluvien muutoksien ja epävarmuuksien keskellä eläminen on nuoren syrjäytymiselle altista aikaa. (Huhtanen 1999, 242–245.) Yhä tärkeämmässä roolissa lasten ja nuorten elämässä ovat vanhempien ja opettajien rinnalla myös muut merkittävät aikuiset (Moilanen 2006, 152).

Syrjäytymiselle altistavia tekijöitä ovat esimerkiksi kouluvaikeudet, ahdistuneisuus, masentuneisuus, yksinäisyys, heikko itsetunto, syrjään vetäytyneisyys, tietämättömyys omista kyvyistä, elämän päämäärättömyys, työttömyys ja taloudelliset ongelmat. Syrjäytymiseen puuttuminen on sitä tehokkaampaa, mitä aikaisemmassa vaiheessa se tapahtuu. (Huhtanen 1999, 242–245.) Nuorta suojaaviksi tekijöiksi on määritelty hyvät suhteet perheeseen ja kavereihin, turvallinen ja pysyvä suhde aikuiseen, myönteinen tulevaisuusorientaatio, hyvät sosiaaliset ja kognitiiviset kyvyt, työllisyys, koulutus, tunne omaan elämään vaikuttamisesta, vahva käsitys omasta identiteetistä ja sen tukeminen, tunne ryhmään kuulumisesta sekä nuoren positiivinen vahvistaminen. (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2007, 11.)

Nuoren elämänhallintaa edistää kokemus perusturvallisuudesta ja luottamus omaan itseen, sekä mahdollisuuksiin vaikuttaa elämänkulkuun (Aaltonen, Ojanen, Vinhunen & Vilén 2003, 177). Luotettavat ja turvalliset ihmissuhteet auttavat nuorta rakentamaan identiteettiä. Nuoren kaverit ja turvalliset aikuiset voivat olla vanhempia tärkeämpi tuki silloin, kun vanhempien koetaan rajoittavan itsenäistymistä. (Aalberg & Siimes 2007, 69.)

Nuori tarvitsee kasvaessaan psykososiaalista tukea, joka pohjautuu autettavan ja auttajan väliseen suhteeseen. Parhaimmillaan tämä suhde on tuen saajaa ja hänen elämäntilannettaan ymmärtävä, voimavaroja hyödyntävä ja niitä vahvistava vuorovaikutuksellinen suhde. Hyvä yhteistyösuhde edellyttää molempien osapuolten keskinäistä kunnioitusta ja luottamuksellisuutta. Psykososiaalinen tukeminen on ennen kaikkea ihmisen omien selviytymiskeinojen ja voimavarojen etsimistä, jotta hän pärjää paremmin arjessa ja elämässä ja ymmärtää itseään. (Helminen 2005, 182–183.) Nuoren positiiviset kokemukset ja turvallisten aikuisten ja ihmissuhteiden antama malli auttavat nuorta uskomaan itseensä. Kun nuori luottaa omaan tulevaisuuteensa, hänellä on paremmat mahdollisuudet päästä kokonaisvaltaisesti osalliseksi omaan elämäänsä ja yhteiskuntaan ja näin ollen pienempi todennäköisyys syrjäytyä. (Kallio, Stenvall, Bäcklund & Häkli 2013, 83–84.)

2.2 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan pääomaa, joka yksilölle muodostuu tuttavuus- ja arvostussuhteiden verkostosta (Yeung 2002, 13). Se voidaan ymmärtää sosiaaliseksi voimavaraksi joka muodostuu ja kehittyy ihmisten välisissä suhteissa. Keskustelu sosiaalisen pääoman käsitteestä on jakautunut yksilöä korostavaan yhteisölliseen näkemykseen ja yhteiskuntaa korostavaan institutionaaliseen näkemykseen. Yhteisöjä korostavan näkemyksen mukaan ihmiset ovat vapaita muodostamaan sosiaalisia verkostoja, jotka toimivat sosiaalisen pääoman lähteenä. Institutionaalinen näkemys taas lähtee ajatuksesta, jonka mukaan yhteiskunnan taloudellinen tilanne, politiikka ja instituutiot luovat tilanteet sosiaalisten verkostojen syntymiselle. (Ellonen & Korkiamäki 2006, 223–224.)

Sosiaalisen pääoman käsitteeseen sisältyy yksilön ja ryhmän vuorovaikutusta ja tiiviyttä helpottavia tekijöitä. Näitä ovat sosiaaliset verkostot, luottamus sekä vastavuoroisuus. Sosiaalinen pääoma on palkitsevuutta, joka seuraa yhteisöllisestä toiminnasta ja jakamisesta. Sosiaalisen pääoman peruselementit osallisuus ja luottamus tarjoavat näkökulmaa vapaaehtoisuuden tarkasteluun. Va-

paaehtoistoimintaan hakeutuminen tarjoaa yksilölle palkitsevia sosiaalisia verkostoja ja sosiaalisen pääoman tavoittelu voi myös toimia vapaaehtoistoimintaan hakeutumisen motivaationa. (Yeung 2002, 13.)

Sosiaalinen pääoma helpottaa yhteisön toimintaa. Kun ihmiset ovat usein tekemisissä keskenään, he luottavat toisiinsa enemmän ja sosiaalinen vuorovaikutus helpottuu. Vuorovaikutuksen kautta ihmiset ymmärtävät tarvitsevansa toisiaan ja heidän hyvinvointinsa paranee, kun he tekevät asioita yhdessä. (Danska-Honkala & Poteri 2011, 139–140.) Luottamus ihmisiin auttaa ennakoimaan ja ennustamaan toimintaa ja on tärkeää sosiaalisen pääoman syntymiselle (Hokkanen 2014, 69). Osallistuvat ihmiset huomioivat paremmin muita ihmisiä. Sosiaalinen pääoma parantaa tiedon kulkua, mikä tehostaa talouden toimintaa ja auttaa tavoitteiden saavuttamisessa. Sosiaalisen pääoman psykologiset ja biologiset vaikutukset parantavat ihmisten terveyttä ja elämänlaatua. Kansainvälisissä tutkimuksissa on osoitettu, että ystävyys ja yhteenkuuluvuus edistävät ihmisten hyvinvointia. (Danska-Honkala & Poteri 2011, 139–140.)

2.3 Sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalisen vahvistamisen on määritelty nuorisolaissa (72/2006) tarkoittavan nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi. Nuoruudessa sosiaalisella vahvistamisella pyritään rakentamaan ja vahvistamaan kasvavan nuoren identiteettiä ja realistista mielikuvaa omasta itsestään. Tätä voidaan vahvistaa korostamalla itsetunnon ja itsetuntemuksen merkitystä hyvän elämän perustana. Sosiaalisella vahvistamisella pyritään mahdollistamaan osallisuuden ja onnistumisen kokemuksia, yhteisöjen jäsenyyksiä ja sosiaalista osaamista. (Mehtonen 2011, 19.)

Ihmisten sosiaaliset turvaverkot eivät enää ole niin vahvoja kuin aikaisemmin. Tämä on luonut uudenlaisen tarpeen sosiaalisesti vahvistavalle työlle, joka painottaa hyvinvointia, yhteisöihin kuulumista, yksilön arjen hallintaa, sekä yksilöiden ja yhteisöjen sosiaaliseen tukemiseen, osallistamiseen ja toimintakyvyn kehittämiseen liittyviä taitoja, joita tarvitaan syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä.

Vapaaehtoiset ja kolmas sektori ovat olennaisessa osassa sosiaalisen vahvistamisen toteuttajana. Ammattilaisten ja vapaaehtoisten osaamisessa olennaisia ovat kohtaamisen, kuuntelemisen, kysymisen ja keskustelun taidot. Näiden lisäksi on osattava nähdä ne olosuhteet ja laajempi konteksti, jossa työtä yksilön ja yhteisöjen kanssa tehdään. (Lundbom & Herranen 2011, 10.)

Sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan varhaista tukea ja toimenpiteitä, jotka kohdistuvat syrjäytymisvaarassa oleviin ja erityistukea tarvitseviin henkilöihin (Danska-Honkala & Poteri 2011, 128). Sosiaalinen vahvistaminen ehkäisee syrjäytymistä vahvistamalla yksilöiden osallisuutta yhteiskunnassa. Käsitteenä sosiaalinen vahvistaminen nähdään vähemmän leimaavana kuin syrjäytymisen ennaltaehkäisy. (Mehtonen 2011, 18–20.) Kansalaisjärjestöt ja kansalaistoiminta mahdollistavat, luovat ja edistävät sosiaalista vahvistamista (Lundbom & Herranen 2011, 5).

Sosiaalisen vahvistamisen tavoitteena on saada yksilö mukaan yhteisölliseen toimintaan ja aktiiviseksi kansalaiseksi. Sosiaalinen vahvistaminen on vaikuttamisen ja osallisuuden kokemusten tukemista. Sen varsinainen tavoite on sosiaalinen vahvistuminen ja parempi elämänlaatu, joka on kokemuksena subjektiivinen ja voimaannuttava. Tässä tavoitteessa yksilöä voivat tukea ammattilaiset ja vapaaehtoiset. (Mehtonen 2011, 13, 18–20.)

Sosiaalinen vahvistaminen voidaan siis nähdä kokonaisvaltaisena tukemisen muotona, jonka tarkoituksena on edistää ja lisätä yksilön hyvinvointia. Sosiaalista vahvistamista voi tarvita kuka tahansa jossakin elämän vaiheessa, kaivatessaan tukea tai neuvontaa. Se toteutuu sekä yksilö-, että yhteisötasolla. Hyvinvoiva yksilö jaksaa olla aktiivinen yhteisöjen jäsen ja erilaiset yhteisöt voivat lisätä yksilön hyvinvointia. Sosiaalinen vahvistaminen voidaan määritellä yksilön ja yhteisön kasvun tukemiseksi. (Lundbom & Herranen 2011, 6.)

2.4 Mentorointi sosiaalialalla

Mentorointi on vakiintunut käsite työelämässä, jossa mentorointia käytetään henkilöstön kehittämisvälineenä ja apuna koulutuksissa. Sitä voidaan kuitenkin soveltaa laajasti myös muissa viitekehyksissä esimerkiksi lastensuojelussa tai nuoriso- ja kasvatustyössä. Tässä työssä perehdyn sosiaalialalla tapahtuvaan mentorointiin. Mentoroinnin tarkoituksena on pyrkiä siirtämään elämänviisautta ja kokemusperäistä tietoa vanhemmalta ja kokeneemmalta henkilöltä nuoremmalle ja tätä kautta edistää nuoremman kasvua ja oppimista. (Moilanen 2006, 152–153.) Mentoroinnissa luotu luottamuksellinen vuorovaikutussuhde antaa yksilölle tukea kehitykseen. Mentorointi ei rakennu vain yhdelle menetelmälle, kuten esimerkiksi valmentaminen tai tutorointi, vaan se voi toimia yläkäsitteenä yhdistellen näitä useampia menetelmiä. (Yli-Hynnilä 2013, 13–14.)

Mentoroinnissa luodaan pitkäaikainen vuorovaikutussuhde mentorin ja mentoroitavan välille (Moilanen 2006, 153). Suhteen tarkoituksena on tavoitteellisesti tukea yksilön psykososiaalista kehitystä. Mentoroinnin tunnusmerkkeinä voidaan pitää epävirallisen tiedon sekä sosiaalisen pääoman siirtämistä. Mentorointi rakentuu mentoriparin ainutlaatuisen suhteen ympärille. Mentoroinnille tyypillisiä piirteitä ovat jakaminen, oppiminen, tukeminen, auttaminen ja osallistuminen. Toimiva mentorointi vaatii molemminpuolisen luottamuksen, jolloin osapuolet pystyvät olemaan rehellisiä ja keskustelemaan vapautuneesti henkilökohtaisista asioistaan. (Yli-Hynnilä 2013, 17, 22.)

Mentorointi voidaan jaotella suunniteltuun sekä luonnolliseen mentorointiin. Luonnollinen mentorointi ilmenee sattumanvaraisesti elämän eri osa-alueilla, kuten ystävyyssuhteissa, opetustilanteissa tai muissa tilanteissa, joissa kokeneemmat ja kokemattomammat ihmiset kohtaavat toisensa. Suunnitellussa mentoroinnissa mentori ja mentoroitava on saatettu yhteen muodollisen prosessin kautta ja siinä on mukana kolmas osapuoli, joka koordinoi toimintaa. Suunniteltu mentorointi sisältää selkeät tavoitteet. Yhteisesti luodulla sopimuksella voidaan määritellä osapuolten vastuita ja oikeuksia. (Moilanen 2006, 153.)

Mentorointimallin, jossa toimintaan sitoutunut aikuinen ja lapsi tai nuori muodostavat mentorointisuhteen, on todettu parantavan mentoroitavan koulusuorituksia ja -osallistumista, vähentävän päihteidenkäyttöä sekä vahvistavan itsetuntoa ja minäkuvaa. Mentoroinnissa tulee muistaa keskittyä aikuislähtöisyyden sijasta lapsiin ja nuoriin aktiivisina toimijoina, joilla on resursseja, eikä vain toiminnan kohteena. (Moilanen 2006, 154–155.) Lapsen tai nuoren muodostama suhde perheen ulkopuoliseen aikuiseen voi tarjota myös vanhemmille helpotusta, varsinkin niissä perheissä, joissa vanhemmat ovat yksinhuoltajia (Moilanen 2004).

Mentorointi voidaan nähdä yhtenä ennaltaehkäisevän lastensuojelun muotona, vaikka sitä ei välttämättä toteutettaisi lastensuojelun piirissä. Ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla pyritään turvaamaan lasten ja nuorten oikeus turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin. Sitä tarjoamalla pyritään estämään negatiivisen kehityskulun syntyminen tai syventyminen. (Moilanen 2006, 149.)

Amigo-hankkeessa mentoroinnin tavoitteena on tarjota nuorelle turvallinen ja kannustava ihmissuhde aikuiseen. Tämän kautta nuorta tuetaan löytämään omat voimavaransa, huolehtimaan terveydestään ja tulevaisuudestaan. Mentorointisuhteen tarkoituksena on tarjota uutta elämänsisältöä, tulevaisuuden näköaloja sekä hauskoja ja mieleenpainuvia hetkiä molemmille osapuolille. Hankkeessa pyritään vahvistamaan nuoren ja mentorin osallisuutta. (Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö 2014, 1–4, 8.)

3 VAPAAEHTOISTYÖ

3.1 Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa

Vapaaehtoistyöllä tarkoitetaan työtä josta ei makseta rahallista palkkaa ja jota tehdään omasta vapaasta tahdosta (Nylund & Yeung 2005, 13). Vapaaehtoistyö on ei-ammatillista, hyvinvointia edistävää toimintaa, jota toteutetaan tavallisen ihmisen tiedoilla ja taidoilla (Mäkelä & Peltonen, 14). Vapaaehtoistyön toteutusympäristönä voi olla esimerkiksi yksilön lähipiiri, kunta, yhdistys tai jokin tapahtuma (Harju 2005, 58). Yksilö tekee itse päätöksensä vapaaehtoistyöstä, mutta se tapahtuu organisoituna, jolloin se liittyy yksilöä laajempaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Vapaaehtoistyö on sosiaalis-yhteiskunnallista toimintaa, joka liitetään usein kolmannen sektorin, eli järjestöjen ja yhdistysten toimintaan. Vapaaehtoistyön käsitteellä tarkoitetaan yksilöiden tai ryhmän konkreettista toimintaa ja vapaaehtoistoiminta -käsitteellä tarkoitetaan tätä toimintaa organisoivien järjestöjen toimintaa. (Koskiaho 2001, 16.)

Vapaaehtoistoiminta toimii osana kansalaisyhteiskuntaa (Harju 2007, 16). Kansalaisyhteiskunnalla tarkoitetaan ruohonjuuritason toimintaa, johon kuuluvat yhdistykset, sosiaaliset liikkeet, epäviralliset ryhmät ja henkilökohtaiset sosiaaliset verkostot (Yeung 2002, 12). Ihmisten omaehtoinen ja vapaasti järjestäytynyt kansalaistoiminta laajenee ja monipuolistuu jatkuvasti (Harju 2007, 16–17). Kansalaisyhteiskunta on osittain yhtenäinen kolmannen sektorin kanssa, mutta se voidaan nähdä myös kolmatta sektoria laajempana käsitteenä (Harju 2005, 58–59). Harju (2005, 66) sijoittaisi kansalaisyhteiskuntaan myös uskonnolliset yhteisöt, sillä ne ovat voittoa tavoittelemattomia, yhteisöllistä ja ihmisten omaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa.

Kansalaisyhteiskunta, valtio ja markkinat muodostavat yhdessä yhteiskuntakokonaisuuden, jossa ihmiset elävät yksilöinä sekä vaikuttavat ja toimivat kansalaisina. Valtion turvaamien oikeuksien ja vapauksien puitteissa ihmiset voivat auttaa toisiaan vapaaehtoisella työllä. Kansalaisyhteiskunta on mahdollinen vain ihmisten aktiivisuuden, osallistumisen, toiminnan ja vaikuttamisen kautta.

(Harju 2005, 65–67.) Kansalaisyhteiskunta rakentuu sosiaaliselle pääomalle (Yeung 2002, 12). Toimiessaan aktiivisina kansalaisina ihmisillä on mahdollisuus vaikuttaa ja olla aktiivisia kysymyksissä, jotka ovat heille tärkeitä. Se on myös mahdollisuus tavata ihmisiä ja oppia uutta. Osallisena olo ja ryhmään kuuluminen ovat voimauttavia kokemuksia. (Lundbom & Herranen 2011, 4–5.)

Kansalaistoiminta on merkittävässä osassa sosiaalisen pääoman tuottamisessa ja sosiaalisten resurssien vahvistamisessa. Kansalaistoiminnan merkitys hyvinvointiyhteiskunnassa on viime aikoina kasvanut. Kuntien kyky tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluita on heikon taloudellisen tilanteen vuoksi heikentynyt ja kunnat kääntyvätkin usein järjestöjen puoleen. Kansalaistoiminnan toivotaan lisäävän ihmisten hyvinvointia ja tukevan julkisia palveluita. Järjestöjen merkitys näkyy erityisesti ennaltaehkäisevässä ja jälkihoidollisessa työssä. Järjestöjen toiminnalla voidaan helpottaa julkiseen sektoriin kohdistuvia paineita. Järjestöt tarjoavat kansalaisille osallistumismahdollisuuksia ja tuovat elämänsisältöä niille, jotka ovat mukana toiminnassa. (Seppälä 2011, 150–151.)

Vapaaehtoistyön keston kannalta on olennaista, että vapaaehtoistyöntekijälle löytyy oikeanlainen muoto toteuttaa vapaaehtoistyötä. Koska vapaaehtoistyö perustuu omaehtoisuuteen, vaaditaan sen tekijältä sitoutumista toimintaan. Yksi oleellinen sitoutumista edistävä tekijä on organisaation taito johtaa vapaaehtoistyöntekijöitä. Vapaaehtoistoimintaa johtaessa vapaaehtoisuudelle tulee luoda puitteet, joissa ihmiset kokevat voivansa toteuttaa omia tavoitteitaan, yhteistyössä muiden samanhenkisten kanssa. Kun vapaaehtoistoiminnassa vallitsee hyvä sosiaalinen ilmapiiri, vapaaehtoiset kiinnittyvät yhteisöön ja sitä kautta sitoutuvat yhteiseen tekemiseen. Vapaaehtoistoimintaa kehitettäessä organisoijan tulee olla kiinnostunut jokaisen työntekijän sekä vapaaehtoisen hiljaisesta tiedosta. Kun vapaaehtoistyöntekijä saa hyvää palautetta toiminnan organisoijalta, hän kokee itsensä tärkeäksi ja toimintaan sitoutuminen kasvaa. Vapaaehtoistyöntekijän sitoutuminen on eduksi yksilölle, järjestölle, yhteisölle ja lopulta koko yhteiskunnalle. (Yeung 2007, 155, 163–164.)

3.2 Vapaaehtoistyö Suomessa

Vapaaehtoistyö on syntynyt perinteisen yhteisöllisyyden aikana. Agraariyhteiskunnassa naapurit alkoivat auttaa toisiaan maatalous- ja rakennustöissä ja naapuriapuun liittyi myös huolenpitoa toisista ihmisistä. Apua tarjosivat sukulaiset, naapurit tai koko kyläyhteisö. Vaikka yhteisöllisyyden katsotaan muuttaneen muotoaan, niin näille perinteisen yhteisöllisyyden aikana luoduille vapaaehtoisuuden rakenteille pohjautuu edelleen yhteiskunnassa toteutettava vapaaehtoistyö. Vapaaehtoisuuden perusydin, konkreettinen työapu ja huolenpito toisista ihmisistä tai yhteisistä asioista omassa lähiyhteisössä toteutuu myös nykyyhteiskunnassa. (Harju 2005, 72–74.)

Vaikka vapaaehtoistyöllä on suomalaisessa yhteiskunnassa pitkät perinteet kansalaisten järjestötoiminnassa ja epävirallisessa lähipiiristä huolehtimisessa, 1990-luvun alun lama nosti vapaaehtoistyön tarvetta ja arvostusta uudelle tasolle (Yeung 2002, 11). Vapaaehtoistyö on Suomessa suosittua ja sille kehitellään jatkuvasti uusia toimintaympäristöjä. Vapaaehtoistyötä on tehty tasaisesti sama määrä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2009 tehdyn ajankäyttötutkimuksen mukaan jopa 40 prosenttia vastaajista oli tehnyt vapaaehtoistyötä viimeisen 12 kuukauden aikana. Vapaaehtoistöitä tekevät eniten ne, joilla on hyvä sosioekonominen tausta ja korkea koulutus. (Tilastokeskus 2011.) Suosituimpia toimintaympäristöjä vapaaehtoistyön toteuttamiselle ovat urheilu- ja liikunta-ala, sosiaali- ja terveysala, lasten ja nuorten parissa tehty työ, kirkollinen toiminta sekä omaan lähiyhteisöön liittyvä toiminta (Laasanen 2011).

Valmius vapaaehtoisuuteen Suomessa on suuri, sillä noin puolet vapaaehtoistoimintaan kuulumattomista olisi valmiita lähtemään pyydettäessä mukaan toimintaan. Vaikka vain pienikin osa näistä henkilöistä olisi toden tullen valmiita lähtemään toimintaan mukaan, heissä on silti suuri rekrytointipotentiaali. (Nylund & Yeung 2005, 31.) Tutkimusten mukaan vastuuntunto, yhteisvastuu ja epäitsekkyys ovat muutamia vahvimpia suomalaisia arvoja. Myös suomalaisten halukkuus osallistua sosiaaliseen toimintaan on noususuunnassa. (Nylund & Yeung 2005, 21.)

Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen ei poikkea suuresti eri väestöryhmien kesken. Nuoret ja vanhat sekä naiset ja miehet osallistuvat vapaaehtoistoimintaan keskimäärin yhtä paljon. Kansainvälisessä vertailussa Suomi sijoittuu vapaaehtoistoimijoiden aktiivisuudessa hieman yli keskiverron. EU haluaa tukea jäsenvaltioitaan edistämään vapaaehtoistoimintaa, sillä se nähdään merkityksellisenä kansalaisten osallisuuden vahvistajana ja demokratian edistäjänä. Euroopan neuvosto nimesi vuoden 2011 aktiivista kansalaisuutta edistävän vapaaehtoisuuden Euroopan teemavuodeksi. (Pessi & Oravasaari 2010, 7–8.)

3.3 Vapaaehtoistyön yhteiskunnallinen merkitys

Vapaaehtoistyön toteuttaminen ja sen toimintaympäristöt ovat sidoksissa yhteiskunnan sen hetkiseen tilaan. Yhteiskunnan muutokset heijastuvat yksilöön ja vaikuttavat sitä kautta vapaaehtoistyön tarpeeseen, muotoihin ja trendeihin. (Rochester, Paine & Howlett 2010, 69.) Vapaaehtoistoiminta on myös ollut mukana muuttamassa kulttuuriamme, toimintatapojamme sekä yhteiskuntaamme. Yhteistoiminta ja auttaminen ylläpitävät ja edistävät pehmeitä arvoja sekä välittämisen henkeä. (Nylund & Yeung 2005, 26.) Yhteisöllisyyden muuttuessa myös vapaaehtoistyö suuntautuu uusiin kohteisiin. Vapaaehtoistoiminnan painopisteet vaihtuvat yhteisöjen muutoksen mukana. (Harju 2005, 72–75.)

Yhteisöllisyys Suomessa on muuttunut entistä väljemmäksi ja moniulotteisemmaksi. Yhteisöllisyydestä on tullut yksilöllisempää joka mahdollistaa moniarvoisuuden sekä monikulttuurisuuden. Elintason ja tietotekniikan parantuessa mielikuvalliset yhteisöt ovat nousseet yhä tärkeämmiksi. Yhteisöt eivät enää perustu niin tiukasti asuinpaikkaan tai toiminnalliseen ryhmään, vaan symboliseen yhteenkuuluvuuden tunteeseen, jota tuovat esimerkiksi sama ajatusmaailma tai musiikkimaku. Yksilöllisen yhteisöllisyyden yhteiskunnassa ihmiset keskittävät vapaaehtoistyönsä omaan harrastukseen tai muuhun itselleen tärkeään asiaan. (Harju 2005, 72–75.)

Yhteiskuntapolitiikalla voidaan vähentää tai lisätä kansalaisten vaikeuksia ja avuntarvetta. Suomessa 1990-luvun alun laman aikana tehdyt yhteiskuntapoliittiset muutokset kavensivat ihmisten sosiaaliturvaa ja tuottivat yhteiskunnalle säästöjä. Rakennemuutoksilla on kuitenkin havaittu olleen pitkäkestoisia, huono-osaisuutta ja syrjäytymistä voimistavia seurauksia. Huono-osaisuuden ja syrjäytymisen kasvaminen lisää avuntarvetta, johon vapaaehtoistyöllä pyritään vastaamaan. (Hokkanen 2014, 65–66.)

Viime vuosikymmenten aikana vapaaehtoistyön merkityksestä on käyty paljon keskusteluja eri sosiaali- ja terveysalan toimijoiden sekä poliitikkojen keskuudessa. Keskustelussa on noussut esiin ammattilaisten ja vapaaehtoisten työnjako sekä eri toimijoiden vastuu ja velvollisuudet. Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuudet ovat nousseet esille, kun on pohdittu sosiaali- ja hoivapalveluiden riittämättömyyttä tulevaisuudessa. Vapaaehtoistyö nähdään yhä kasvavassa määrin kansalaisten tarjoamana voimavarana, paikkaamassa sosiaali- ja terveyspalveluiden riittämättömiä resursseja. (Nylund & Yeung 2005, 13–15.)

Järjestöt, joissa vapaaehtoistyötä toteutetaan, ovat erilaisia, joten myös niiden tavoitteet, hyvinvointivaikutukset ja taloudelliset vaikutukset ovat erilaisia. Tämän takia taloudellisen vaikuttavuuden arviointi voi olla joidenkin järjestöjen kohdalla haastavaa, eikä se ole tarkoituksenmukaista. (Seppälä 2011, 155.) Laasanen (2011, 9) on tutkinut kolmannen sektorin järjestöjen organisoiman vapaaehtoistyön kansantaloudellisia vaikutuksia. Tutkimuksen kohteena olivat Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen 4H-liitto, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ja Suomen Punainen Risti. Tutkimuksen mukaan järjestöjen organisoiman vapaaehtoistyön arvo on huomattava ja Laasanen korostaa vapaaehtoistyön merkitystä yhteiskunnassa. Laasasen mukaan vapaaehtoistyöllä on suuri yhteiskunnallinen merkitys sekä toiminnallisesti että taloudellisesti ja sen roolin uskotaan yhä korostuvan tulevaisuudessa.

Myös muiden vapaaehtoistyötä koskevien tutkimusten tulosten mukaan epävirallinen apu ja vapaaehtoistoiminta täydentävät puutteita julkisen ja kaupallisen sektorin toiminnassa. (Yeung 2002, 11.) Vapaaehtoistyölle on kehittynyt sekä taloudellinen että sosiaalinen tilaus (Yeung 1999, 6). Vapaaehtoistoiminnan tar-

koituksena ei ole korvata ammattilaistuen tarvetta, mutta sen avulla voidaan lievittää ongelmia ja ilmiöitä, joihin palvelujärjestelmä ei kykene vastaamaan, tai joihin sen ei edes ole tarkoitus vastata. Tällaisia ovat esimerkiksi yksinäisyys tai tunne osattomuudesta. (Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö 2014, 1–2.)

Vapaaehtoistyötä on haluttu kehittää niin, että se toimisi linkkinä yksityisen ja julkisen verkoston välillä. Vapaaehtoistoiminnalla voidaan vahvistaa yksilön epävirallisia sosiaalisia verkostoja ja kannustaa heitä vuorovaikutukseen. (Yeung 1999, 6.) Vapaaehtoistoiminnan muutosvoima perustuu sen tarjoamiin merkityksiin, niin yksilön kuin yhteisön tasolla, sekä antamisen ja saamisen elämyksiin. (Nylund & Yeung 2005, 13.) Vapaaehtoistyön tulevaisuuden näkymiä kansainvälisesti ovat lyhytaikaisen vapaaehtoisuuden kasvu, yritysten vapaaehtoistoimintaprojektit, virtuaalivapaaehtoisuus ja ylikansallinen vapaaehtoisuus (Nylund & Yeung 2005, 28).

3.4 Vapaaehtoistyö osallisuuden vahvistajana

Vapaaehtoistyö edistää yhteiskunnallista osallisuutta, kasvattaa sosiaalisia taitoja ja sosiaalista pääomaa, kehittää kansalaistaitoja ja vahvistaa luottamusta (Hokkanen 2014, 68). Osallisuutta vahvistamalla turvataan köyhien ja syrjäytymisvaarassa olevien mahdollisuudet ja voimavarat osallistua täysipainotteisesti talous-, yhteiskunta- ja kulttuurielämään yhteiskunnassa ja saavuttaa yleisesti hyväksyttynä pidetty elämänlaatu ja elintaso (Euroopan yhteisöjen komissio 2003, 9). Osallisuuden vahvistaminen ehkäisee syrjäytymistä (Kallio, Stenvall, Bäcklund & Häkli 2013, 83).

Käsitteenä osallisuus liittyy vapaaehtoistoimintaan merkittävästi. Ihminen kokee olevansa osallinen yhteiskunnassa kun hän tekee työtä, harrastaa, osallistuu ja vaikuttaa. Osallistumisella tarkoitetaan esimerkiksi yhdistystoimintaa ja muihin lähiyhteisön toimijoihin kuulumista. (Harju 2005, 68–70.) Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen vahvistaa ihmisen omanarvontuntoa, toimintakykyä sekä tunnetta yhteenkuuluvuudesta ja osallisuudesta (Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö 2014, 5).

Osallistuminen on lähtöisin ihmisestä itsestään. Siihen tarvitaan motivaatiota ja tahtoa lähteä ovesta ulos, jolloin ihmiselle avautuu mahdollisuus osallistumiseen. Osallisuus on syvällinen identiteettiin ulottuva tunne- ja kokemusperäinen asia, joka antaa elämälle merkitystä. Ihmisten aktiivinen kansalaisuus ja osallisuuden tunne vahvistuvat, kun ihminen tekee ilmaista työtä oman yhteisönsä ja muiden ihmisten hyväksi. Vapaaehtoistoiminnassa konkretisoituu kansalaisten osallisuus. Tällaisessa toiminnassa ihminen on mukana omana itsenään vahvistaen identiteettiään, osallistuu, kohtaa muita ihmisiä ja välittää muista kansalaisista. Ihminen on sosiaalinen olento, joka kaipaa yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunnetta kokeakseen elämänsä merkitykselliseksi. (Harju 2005, 68–70.)

4 MOTIVAATIO VAPAAEHTOISTOIMINNASSA

4.1 Motivaatio ja motiivit

Koska vapaaehtoistoiminta perustuu pelkästään vapaaehtoisuuteen, eikä siitä saa rahallista palkkiota, vapaaehtoisia motivoivat tekijät ovat työn toteutumisen ja jatkuvuuden kannalta olennaisessa osassa. Vapaaehtoistyön keskeisimpiä käsitteitä ovat riippumattomuus, joustavuus ja vapaamuotoisuus. Nämä ovat vapaaehtoisuuden vahvuudet, mutta samalla myös riskit sen jatkuvuudelle. Motivaatio on edellytys vapaaehtoistoiminnan toteutumiselle. Vain ihmisten aito innostus työtä kohtaan takaa sen jatkuvuuden. (Yeung 2005a, 83.)

Motivaatiopsykologia pyrkii selittämään ihmisen käyttäytymistä ja kiinnostusta suuntaavia tekijöitä. Käsitykset motiiveista ja motivaatiosta ovat vaihdelleet suuresti eri aikakausina. Varhaisemmissa motivaatioteorioissa painotettiin tarpeita, viettejä sekä käyttäytymiseen vaikuttavia sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä. Modernissa motivaatiopsykologiassa on alettu nähdä motivaatio kokonaisvaltaisempana tapana selittää ihmisen käyttäytymistä. Viime vuosina on kinnitetty enemmän huomiota ihmisten yksilöllisiin reagointi- ja ajattelutapoihin, tunteisiin, arvoihin ja sosiaalisiin siteisiin motivaation selittäjänä. (Nurmi & Salmela-Aro 2002, 10–12.)

Motivaatio voidaan määritellä tekijäksi, joka herättää mielenkiinnon ja suuntaa käyttäytymistä kohti haluttuja päämääriä. Motivaatiota voidaan tarkastella ja tutkia monesta eri näkökulmasta. Sosiologi C. Wright Mills (1940) määrittelee motivaation käsitteeksi, jota ihmiset käyttävät kuvaamaan ja selittämään tekojaan ja niiden syitä. (Yeung 2005a, 83–84.) Motivaation taustalla vaikuttavat erilaiset motiivit, jotka voidaan määritellä haluiksi ja tarpeiksi sekä palkkioiksi ja rangaistuksiksi. Motiivit virittävät ja ylläpitävät yksilön käyttäytymisen suuntaa päämäärätietoisesti. (Ruohotie 1998, 34–38.) Motiivien perustalla vaikuttavat arvot ja asenteet, sekä henkilökohtaiset käsitykset ja uskomukset omaan toimintaan ja omiin mahdollisuuksiin. (Yeung 2005a, 87.) Motiivit muotoutuvat jokaisella ihmisellä yksilöllisesti ja ne ilmenevät eri muodoissa ihmisestä riippuen (Vuorinen & Tuunala 2002, 104).

Motivaatio on motiivien aikaansaama tila, joka saa ihmisen käyttäytymään tietyllä tavalla. Motivaatio viittaa ihmisen psyykkiseen tilaan ja siihen vireyteen millä hän toimintaa toteuttaa. Motivaatio on tilannesidonnaista ja se ohjaa ihmisen mielenkiinnon kohdetta. Tutkimusten perusteella motivaatio voidaan jaotella tilanne- ja yleismotivaatioon. Yleismotivaatio kuvaa käyttäytymisen yleistä suuntaa ja vireyttä. Sen voidaan katsoa kuvaavan motivaation yleistä tasoa. Tilannemotivaatio on riippuvainen yleismotivaatiosta. Ihmisten on helpompi motivoitua pienemmistä tilannekohtaisista asioista, kun yleismotivaatio on kohdillaan. (Ruohotie 1998, 37–41.)

Motiivit vaihtelevat riippuen ihmisen ikäkaudesta ja ne voivat vaihtua tai painottua eri asioihin elämänkulun myötä (Leistevuo 1998, 50). Motivaation käsitettä ei saa sekoittaa asenteeseen, sillä käsitteet eroavat toisistaan. Asenne on pysyvämpi, sisäistetty ja hitaasti muuttuva. Asenteella tarkoitetaan yksilön taipumusta tuntea, ajatella ja toimia tietyllä tavalla. Se ilmaisee yksilön positiivisia tai negatiivisia tuntemuksia johonkin asiaan, henkilöön tai tilanteeseen. Asenne vaikuttaa toiminnan laatuun, kun taas motivaatio siihen, millä vireydellä toimintaa tehdään. (Ruohotie 1998, 41–42.)

Yksi tunnetuimmista ja keskeisimmistä motivaatioteorioista on Maslow'n kehittämä tarvehierarkia, jonka mukaan ihmisiä motivoivat tekijät voidaan jaotella pyramidin mukaan niin, että alhaalla ovat ihmisen perustarpeet ja muut ihmisen selviytymiselle vähemmän tärkeät tarpeet ovat ylhäällä. Motivaatioteorian mukaan ihmisen toiminnan perustana ovat fysiologiset perustarpeet. Seuraavana hierarkiassa on turvallisuuden tarve, sitten läheisyys, sosiaalisuus ja ryhmään kuulumisen kaipuu, neljäntenä tarve saada arvostusta ja viimeisenä itsensä kehittämisen ja toteuttamisen tarpeet. (Herrala, Kahrola & Sandström 2008, 114.)

Maslow'n mukaan ihminen pystyy motivoitumaan tietyistä asioista vain silloin, jos hierarkian alemmat tarpeet on tyydytetty. Maslow'n teoriaa kohtaan on esitetty paljon kritiikkiä, mutta se on silti säilyttänyt suosionsa yhtenä keskeisimpänä motivaatiopsykologian teoriana. (Dunderfelt, Laakso, Niemi, Peltola & Vidjeskog 2001, 28.) Teoria ei ole yleispätevä vaan ihmiset voivat samanaikaisesti

tyydyttää esimerkiksi sosiaalisen arvostuksen ja kehityksen tarpeita, vaikka ne ovat pyramidissa eri tasoilla (Herrala, Kahrola & Sandström 2008, 114).

4.2 Sisäinen ja ulkoinen motivaatio

Motiivit voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia, ulkoisia tai sisäisiä, biologisia tai sosiaalisia. Motiivit voivat olla lähtöisin yksilön sisäisistä persoonallisuuteen liittyvistä tekijöistä, sekä ulkoisista tekijöistä. Molemmat tekijät vaikuttavat yhdessä motiivien kehittymiseen. (Leistevuo 1998, 50.) Sisäinen ja ulkoinen motivaatio linkittyvät osittain toisiinsa, sillä ne molemmat voivat esiintyä samaan aikaan täydentäen toisiaan. Sisäinen ja ulkoinen motivaatio eroavat toisistaan käyttäytymistä suuntaavien motiivien perusteella. Toiminnasta seuraavat sisäiset tai ulkoiset palkkiot kannustavat ihmisiä toimimaan tiettyjen asioiden puolesta. (Ruohotie 1998, 34–39.)

Ulkoisella motivaatiolla tyydytetään yleensä alemman asteen tarpeita, kuten yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tarpeita. Ulkoinen motivaatio on lähtöisin ympäristöstä ja sen tuottamista palkkioista, kuten sosiaalisesta arvostuksesta. Ulkoinen palkkio tulee ihmisen ulkopuolisilta tekijöiltä, organisaatioilta tai sen edustajilta. Ulkoiset palkkiot ovat objektiivisia ja esiintyvät esineiden tai tapahtumien muodossa. Niiden palkitsevuus on lyhytaikaista ja siksi tarvetta ulkoisten palkkioiden saavuttamiselle voi esiintyä usein. (Ruohotie 1998, 37–39.)

Sisäinen motivaatio on lähtöisin itsensä toteuttamisesta ja se on yhteydessä ylempien asteiden, kuten itsensä kehittämisen tarpeisiin. Sisäiset palkkiot ovat subjektiivisia ja ne ovat lähtöisin ihmisestä itsestään. Sisäiset palkkiot esiintyvät tunteiden muodossa ja ne liittyvät työn sisällöllisiin tekijöihin. Sisäisessä motivaatiossa syyt käyttäytymiseen ovat sisäisiä. Sisäisen motivaation palkitsevuus on yleensä tehokkaampaa kuin ulkoisen. Sisäiset palkkiot ovat pitkäaikaisia ja niistä voi muodostua pysyvä motivaation lähde. Sisäisesti motivoituneessa toiminnassa palkinto tulee itse tekemisestä, eikä tekemisen seurauksista, kuten ulkoisesta palkinnosta. (Niittamo 2002, 41). Vapaaehtoisuuteen pohjautuva tekeminen perustuu useimmiten sisäiseen motivaatioon, koska siitä saatu palkit-

sevuus on subjektiivinen kokemus ja liittyy jokaisen ihmisen henkilökohtaisiin tunteisiin (Ruohotie 1998, 38–39).

4.3 Arvot ohjaavat motivaatiota

Ihmisten toimintaa ohjaavat motiivien lisäksi myös arvot. Arvot ovat osa ihmisen käsitystä itsestään ja ne kietoutuvat ihmisen identiteettiin. Ne määritellään yhteiskuntatieteissä yleisiksi elämää ohjaaviksi periaatteiksi, jotka voidaan asettaa henkilökohtaiseen tärkeysjärjestykseen. (Juujärvi, Myyry & Pesso 2011, 35–36.) Sama arvo eri ihmisillä, tai samalla ihmisellä eri tilanteessa, vaikuttaa kunkin yksilön ulkoiseen toimintaan eri tavalla. Arvot kertovat toiminnalla tavoitelluista päämääristä ja ne määrittävät työtä, perhettä, koulutusta ja vapaa-aikaa koskevia suunnitelmia ja tavoitteita. Tavoitteet kuvastavat arvoja ja niiden muuttuessa toiminnasta saadun palautteen kautta, muutospaineet kohdistuvat myös arvoihin. (Ruohotie 1998, 53.)

Arvot voivat muodostua tietoisesti tai emootioiden kautta. Arvoja edustavat motiivit ovat lähtöisin ihmisten biologisista, yhteisöllisistä ja sosiaalisista tarpeista. Henkilökohtainen ja sosiaalinen arvojärjestelmä vaikuttavat molemmat arvojen muodostumiseen, tilanteiden tulkintaan, toimintaan ja päätöksentekoon. Arvot muuttuvat koko ihmisen elämän ajan ja ne voivat muuttua myös yhteiskunnan muutoksen myötä. (Juujärvi, Myyry & Pesso 2011, 36.) Toimiessaan vapaaehtoisena ihminen joutuu pohtimaan omia arvojaan suhteessa vapaaehtoistoimintaa toteuttavan organisaation arvoihin (Harju, Niemelä, Ripatti, Siivonen & Särkelä 2001, 23).

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

5.1 Vapaaehtoistyön tutkimus

Vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatio on tärkeä tutkimusalue, sillä se muodostaa pohjan kaikelle vapaaehtoistyölle ja on edellytyksenä vapaaehtoisuuden toteutumiselle. Tutkimustieto vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveista on erittäin tärkeää vapaaehtoistoiminnan suunnittelussa. Vapaaehtoisuutta tutkimalla saadaan tietoa osallistujien motivaatiotekijöistä, jotka saavat heidät hakeutumaan ja sitoutumaan toimintaan. Vapaaehtoistyöntekijöiden motiivien tuntemusta tarvitaan toiminnan kehittämisessä, vapaaehtoisten tukemisessa sekä uusien rekrytoinnissa. (Yeung 1999, 8.) Vapaaehtoistyötä ja motivaatiota tutkimalla saadaan tietoa yhteiskunnan ja yhteisöllisyyden muutoksista ja sen vaikutuksesta ihmisten sosiaalisiin suhteisiin ja sitoutumiseen (Yeung 2005b, 105).

Aikaisempia tutkimuksia vapaaehtoistoiminnasta ja vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveista on tehty paljon, sekä Suomessa että ulkomailla (Yeung 1999, 16). Varsinainen kiinnostus vapaaehtoistoimintaan osana kolmannen sektorin toimintaa heräsi 1990-luvun laman aikana (Nylund & Yeung 2005, 21). Vaikka joitain yksittäisiä tutkimuksia on toteutettu aikaisemminkin, omaksi tutkimusalueekseen vapaaehtoistyön tutkimus nousi vasta 1990-luvulla. Vapaaehtoisuutta on tutkittu monesta eri näkökulmasta käsin. Yleisimmin tutkimukset liittyvät sosiaalipsykologiaan ja yhteiskuntapolitiikkaan. Tutkimuksissa on tarkasteltu vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveita, sitoutumista ja jaksamista. (Yeung 1999, 16.)

Aikaisemmissa vapaaehtoistyön tutkimuksissa on tullut esille laadullisen tutkimuksen tarpeellisuus. Tutkijat ovat huomanneet, että määrällisellä tutkimuksella ja kyselylomakkeilla ei saada vapaaehtoistyöntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä tarpeeksi hyvin esille. Valmiiden kyselylomakkeiden ongelmana on se, että tutkijat ovat etukäteen määrittäneet mikä on olennaista ja tärkeää vapaaehtoistyössä, eikä vastaajilla ole mahdollisuutta osallistua kysymysten määrittelyyn. (Yeung 2007, 153.)

5.2 Motivaatiotutkimus

Motivaatiotutkimus on erityisen vaativa tutkimusalue, sillä omien motiivien tiedostaminen ja eritteleminen tutkijalle voi olla haastavaa. Motivaatio on moniulotteinen ja monesta asiasta koostuva käsite. Vapaaehtoistoiminnan motivaatiota selitettäessä tulee ottaa huomioon menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen liittyvät tekijät, sillä ne kaikki vaikuttavat toimintaamme ja mielenkiinnon suuntaamiseen. (Yeung 2005a, 83–87.)

Kiinnostus motivaatiota koskevaan tutkimukseen vilkastui 1980-luvulla, jolloin tutkijat alkoivat kehittelemään motivaatioon liittyvää teoriaa ja motivaation tutkimusmenetelmiä. Tulevaisuuden tutkimus on pitkälti pohjana nykyaikaiselle motivaatiotutkimukselle. Tulevaisuuden tutkimuksessa selvitetään ihmisten tulevaisuuden toiveita ja tavoitteita, verraten niitä nykyisyyteen ja menneisyyteen. Motivaatiotutkimuksen eri lähestymistavoille yhtenäistä on pyrkimys kuvata ja ymmärtää motivaatiota itse määriteltyjen tavoitteiden avulla. (Nurmi & Salmela-Aro 2002, 19–23.)

Eurooppalaisessa motivaatiotutkimuksessa on keskitytty erityisesti motivaation ymmärtämiseen osana ihmisen elämänkaarta ja kehitystä. Myös persoonallisuuspsykologiassa on käsitelty motivaatiota ja sen yhteyksiä ihmisten persoonallisuuteen ja minäkäsitykseen. Yksi uusimmista motivaatiotutkimuksen suunnista on laajempi tavoitteiden arvo- ja motiiviperustan tutkiminen. Tämä suuntaus tuo motivaatio- ja arvotutkimuksen lähelle toisiaan. (Nurmi & Salmela-Aro 2002, 19–23, 25.)

É. Gil Clary on kehittänyt laajan kvantitatiivisen motiivitutkimuksen aineiston pohjalta vapaaehtoistoiminnan funktioiden luettelon. Hänen listansa voidaan tiivistää kuuteen motivaatiotekijään, joita ovat arvot, ymmärrys, kunnioitus, sosiaalisuus, ura ja suojelu. Tätä luetteloa on käytetty useiden muiden vapaaehtoistyöntutkimusten pohjana. Tutkimuksia vapaaehtotoistyöntekijöiden motiiveista ja vapaaehtoistyön annista liittyen sosiaali- ja terveysalalla toteutettuun vapaaehtoistoimintaan on tehty aikaisemmmin. (Yeung 2005a, 87–88.)

Mentoreiden motivaatiota on selvitetty tutkimuksessa, joka käsitteli Jyväskyläs-sä vuonna 2002–2004 toteutetun Sukupolvet verkoksi -hankkeen vapaaehtoisia aikuisia. Sukupolvet verkoksi -hankkeen vapaaehtoiset toimivat lasten ja nuorten mentoreina. He tarjosivat lapsille ja nuorille tukea ja olivat mentoroitavien ystävinä ja ohjaajina. Hankkeen vapaaehtoisten tärkeimpiä motiiveja toimintaan lähtemiselle olivat halu toimia lasten ja nuorten kanssa ja heidän hyväkseen. Motiiveina olivat myös kiinnostus saada uusia ystäviä sekä lähiympäristöön tutustuminen. (Moilanen 2004.)

Myös muissa vapaaehtoistyön tutkimuksissa on saatu samankaltaisia tuloksia. Aikaisemmin mainittujen lisäksi keskeisimmiksi motivaatiotekijöiksi tutkimuksissa ovat nousseet halu käyttää vapaa-aikaa hyödylliseen toimintaan sekä saada säännöllistä päivätoimintaa. Suomalaisten vapaaehtoistyöntekijöiden tärkein motivaatiotekijä on tutkimusten mukaan auttamishalu. Auttamishalu, eli altruistisuus on korkeimmillaan juuri suomalaisten vapaaehtoisten kohdalla. Samanlaisissa kansainvälisissä vertailututkimuksissa tärkeimmiksi motiiveiksi nousivat vapaaehtoisen henkilökohtaiset syyt ja omat tarpeet. Suomalaisten vapaaehtoisten motiivit painottuvat enemmän sisäisiin, mutta ne eivät ole yksipuolisesti sisäisiä tai ulkoisia. (Yeung 2002, 60–63, 70.)

5.3 Yeungin vapaaehtoistyön timanttimalli

Anne Birgitta Yeung (2005b, 105) on tutkinut vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatiota tutkimuksessa, jossa haastateltiin evankelisluterilaisen kirkon vapaaehtoistoimijoita. Näiden haastateltavien motiivien ja aikaisempien motivaatioteorioiden pohjalta Yeung on kehittänyt vapaaehtoistyön kahdeksankulmaisen timanttimallin, jonka ulottuvuuksiin voi Yeungin mukaan sisällyttää vapaaehtoistyöntekijöiden motiivit. Yeung löysi aineistosta 767 motivaation merkitystä, jotka toimivat timanttimallin muodostamisen lähtökohtana.

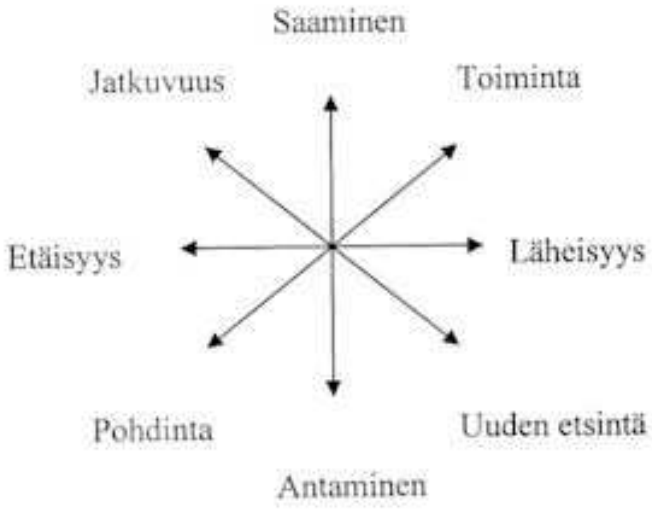

KUVIO 1. Yeungin timanttimalli (Yeung 2005b, 107)

Timanttimallissa on yhteensä neljä eri akselia, joiden kahdeksan ääripäätä edustavat eri motivaatiotekijöitä. Näille akseleille Yeung pystyi sijoittamaan kaikki 767 motivaatiotekijää. Yeungin timanttimallin akselit ovat saaminen–antaminen, toiminta–pohdinta, etäisyys–läheisyys ja jatkuvuus–uuden etsintä. Yeungin (2005b, 107–108) timanttimallia voidaan tulkita kahdella tasolla. Siihen voidaan sijoittaa joko suuri joukko yksittäisiä kuvauksia ja kokemuksia vapaaehtoistoiminnan motivaatiosta, tai timanttia voidaan tulkita neljän ulottuvuuden kautta niin, että toiset neljä muodostavat itseään kohti (sisäänpäin) suuntautuvan ulottuvuuden ja toiset neljä ääripäätä muodostavat itsestä poispäin (ulospäin) suuntautuvan ulottuvuuden.

Oikealle osoittavat neljä ääripäätä kuvaavat vapaaehtoistoimijuuden ulospäin suuntautuneisuutta, kohti muita ihmisiä, toimintoja, uusia sisältöjä ja toisille antamista. Vasemmalle osoittavat neljä ääripäätä taas suuntautuvat kohti vapaaehtoistoimijaa itseään, sisäistä pohdiskelua, etäisyyttä toisista, tuttujen teemojen jatkuvuutta sekä itselle saamista. Nämä neljä ulottuvuutta ovat keskenään sisäkkäisiä ja vuorovaikutuksessa keskenään, eikä motivaatioelementtien sijoittaminen tämän takia ole aina yksiselitteistä. Motivaatioelementtejä ei voi asettaa arvojärjestykseen, eikä toinen ulottuvuus ole vapaaehtoistoiminnan kannalta parempi kuin toinen. (Yeung 2005b, 107–108.) Tärkeimpiä motiiveja vapaaehtoistyölle Yeungin tutkimuksen mukaan olivat itsensä toteuttaminen, halu aut-

taa, uudet kokemukset, kiinnostus sosiaalipalveluihin, sosiaalisten suhteiden kaipuu ja omat arvot (Yeung 2005a & b, 88, 104–107.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Diakonissalaitoksen Amigo-hankkeessa toimivien vapaaehtoisten mentoreiden syitä ja motivaatiota hakeutua mentoreiksi, sekä mentorointiprosessia vapaaehtoisten näkökulmasta. Tutkimuksessa kohderyhmänä olivat hankkeen vapaaehtoiset mentoriaikuiset. Tutkimuksen avulla haluttiin saada lisää tietoa mentoreiden kokemuksista. Tutkimus selvittää vapaaehtoistyöhön hakeutuvien motiiveja ja vapaaehtoistyön antia. Kyselyssä kartoitettiin mentoreiden motiiveja, miten mentorointi nuoren kanssa on lähtenyt käyntiin, miten suhde nuoreen on onnistuttu luomaan, millaisena mentorit sen ovat kokeneet ja millaista tukea mentori on saanut hankkeen työntekijöiltä. Tutkimuksessa etsittiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Minkälaiset tekijät motivoivat mentoreita vapaaehtoistyössä toimimiseen?
- Mitkä tekijät tukevat nuoren ja mentorin välisen suhteen muodostumista?
- Mitä mentorit kokivat saaneensa vapaaehtoistöistä?

Tutkimuksen yhteistyökumppanina toimii Helsingin Diakonissalaitoksen Amigo-hanke. Amigo-hanke on Helsingin Diakonissalaitoksen ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama hanke, joka on toiminut pääkaupunkiseudulla vuodesta 2010. Hanke on toiminut Raha-automaattiyhdistyksen tukemana vuodesta 2011. Hankkeessa välitetään tukea tarvitseville nuorille vapaaehtoisia mentoreita, jotka luovat nuoreen vähintään vuoden pituisen mentorointisuhteen. Amigo-hankkeen nuoret ovat iältään 16–29 -vuotiaita. (Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö 2014 1–4, 8.) Suurimmat nuoria lähettävät tahot ovat Diakonissalaitoksen Vamos-palvelut, Helsingin Diakoniaopisto ja Helsingin Sote-virasto. Keväällä 2015 jo yli 170 mentoriparia on aloittanut mentoroinnin. (Peltonen 2015.) Mentoroinnin tavoitteita määrittävät jokaisen nuoren yksilölliset tarpeet ja

toiveet, joiden kautta mentoriparille muodostuu ainutlaatuinen suhde. (Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö 2014 1–4, 8.)

6.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu

Tutkimuksessa käytin laadullisia menetelmiä, sillä koin saavani niillä parhaiten vastauksia tutkimuskysymyksiini. Laadullisen tutkimuksen päätarkoitus on tarkastella ja syventyä tarkemmin johonkin ilmiöön. Sen ensisijainen tavoite on tutkimuksen kohteena olevien omien tulkintojen nostaminen esille. Laadullisen tutkimuksen menetelmiä ovat esimerkiksi haastattelut tai kyselylomakkeet, joiden kysymykset ovat laajempia kuin määrällisen tutkimuksen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohteeksi valitaan kohde, jonka kautta tarkasteltavaan ilmiöön voidaan perehtyä syvällisemmin. (Kiviniemi 2001, 68.) Laadullinen tutkimus palvelee tarkoitusta parhaiten silloin, kun tarkoituksena on saada tietoa ihmisten kokemuksista. Aluksi ajattelin toteuttaa tutkimuksen kyselylomakkeen muodossa. Päädyin kuitenkin teemahaastatteluun, koska ajattelin sen tuovan syvällisempiä vastauksia kuin kyselylomakkeen käytön.

Haastattelumenetelmäksi valitsin puolistrukturoidun teemahaastattelun. Teemahaastattelussa keskustellaan haastateltavan kanssa tiettyyn teemaan liittyvistä aihealueista. Teemahaastattelua toteutettaessa voidaan olettaa haastateltavan kokeneen tietyn tilanteen itse, jolloin he osaavat kertoa omista kokemuksistaan liittyen ilmiöön. Haastattelijan tulee perehtyä ilmiöön teoreettisen tiedon kautta. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat ennalta mietittyjä, mutta niiden esittämisjärjestystä voidaan vaihdella keskustelun aikana. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

Aineisto kerättiin keväällä 2015 tammi-helmikuun aikana. Haastateltavia oli yhteensä kuusi ja heidät rekrytoitiin jo lopettaneiden tai mentorivuoden loppuvaiheessa olevien vapaaehtoisten joukosta, koska mentorivuoden läpikäyneet osasivat parhaiten kertoa mentorointiprosessista kokonaisuutena. Tutkimuskysymysten kannalta mielekkäintä oli kohdistaa kysely niille mentoreille, jotka ovat ehtineet jo muodostaa mentorointisuhteen. Amigo-hankkeen työntekijät soittivat

mentoreille ja kertoivat tutkimuksestani, sekä kysyivät heidän halukkuuttaan osallistua. Suostumuksen saatuaan hankkeen työntekijät antoivat minulle haastateltavien yhteystiedot, jonka jälkeen otin heihin yhteyttä ja sovin haastatteluajat. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin, riippuen haastateltavasta. Haastattelut olivat vapaamuotoisia tilanteita, joissa keskusteltiin etukäteen suunnitelluista teemoista.

Olin laatinut etukäteen eri teemoista apukysymyksiä, joita esitin haastateltaville (LIITE 1). Apukysymykset pohjautuvat teoriaan vapaaehtoisuudesta ja motivaatiosta sekä sitä selittävistä tekijöistä. Kysymyksiä luodessani olin perehtynyt aikaisempiin tutkimuksiin ja tutkimusten tuloksiin vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveista. Kysymyksiin olen sisällyttänyt vapaaehtoisten menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen liittyvät tekijät, koska nämä tekijät vaikuttavat yhdessä motivaation muodostumiseen. Kartoitin tutkimuksessa myös vapaaehtoisten arvopohjaa, sillä arvot liittyvät olennaisesti motivaatioon ja toimintaa ohjaaviin tekijöihin.

Haastattelu on tutkijan ja tutkittavan välinen vuorovaikutustilanne, jossa tutkijan tehtävänä on edistää keskustelua. Haastattelussa haastateltava on tiedonlähteen asemassa. Haastattelussa haastateltavalla on tilaa puhua vapaammin aiheesta, kun vastauksia ei tarvitse rajata paperille. (Järvinen & Järvinen 2000, 154.) Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluna, koska halusin jokaiselta haastateltavalta mahdollisimman tarkan kuvauksen, juuri hänen kokemuksistaan. Ryhmähaastattelussa muiden mielipiteet olisivat saattaneet vaikuttaa vastauksiin, tai hiljaisemmat haastateltavat eivät välttämättä olisi päässeet ääneen. Uskon, että yksilöhaastattelujen avulla sain enemmän vaihtelevuutta aineistoon, koska jokainen haastattelu oli yksilöllinen ja painottui hieman eri teemojen ympärille, riippuen haastateltavasta.

Haastattelu on monessa mielessä tehokas ja tärkeä tiedonhankintamenetelmä. Haastattelija voi välittömästi esittää tarkentavia kysymyksiä. Haastattelu voi tuoda muita menetelmiä tehokkaammin uusia näkökulmia tutkittavaan asiaan. (Järvinen & Järvinen 2000, 154.) Nauhoitin kaikki haastattelut, koska haastattelun nauhoittaminen helpottaa haastattelun analysointia, kun tilanteeseen voi

palata nauhan avulla uudestaan (Järvinen & Järvinen 2000, 165). Purin haastattelut litteroimalla, helpottaakseni niiden analysointia. Litteroin haastattelut melkein kokonaan, jättäen pois vain muutamia turhia täytesanoja, sekä kohtia, joissa ei puhuttu aiheeseen liittyvästä asiasta. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 41 sivua asetuksilla riviväli 1,5 ja fontti Arial 12. Haastateltavien suorat lainaukset on merkitty koodeilla H1–H6, jotta eri haastateltavien sitaatit voidaan erottaa toisistaan.

6.3 Aineiston analysointi

6.3.1 Teemoittelu aineiston analysoinnissa

Aineiston analysointikeinona käytin aineiston teemoittelua. Teemoittamisella tarkoitetaan tekstin pelkistämistä etsimällä siitä teemojen avulla tekstin olennaisimmat asiat ja tekstin keskeisimmät merkitykset. Tekstiä teemoiteltaessa tutkija lukee tekstin monta kertaa ja pyrkii löytämään rivien välistä nousevat merkitykset. (Moilanen & Räihä 2001, 53–54.) Luin aineistoni läpi etsien sieltä haastateltavien tärkeäksi nostamia teemoja koskien mentorointia, Amigo-hanketta ja suhteen muodostamista nuoren kanssa. Luin haastattelut yksitellen läpi ja etsin toistuvia teemoja, joista haastateltavat puhuvat.

Aineiston luokittelun jälkeen samaan teemaan kuuluvat aihealueet kerätään yhteen. Aineistoa voidaan tulkita esille nousseiden teemojen ja niiden esiintyvyyden kautta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 143–145, 147.) Löysin haastatteluista teemoja, joita monet haastateltavistani pohtivat. Keräsin yhteen puheet samoista teemoista ja pohdin näiden avulla haastateltavien yhteneviä tai eriäviä kokemuksia.

6.3.2 Motivaation analysointi timanttimallin avulla

Valitsin analysointimenetelmäksi teemoittelun lisäksi Yeungin timanttimallin, koska timanttimalli vastaa hyvin tutkimukseni tarkoitusta ja tutkimus on toteutettu samalla tavalla kuin Yeungin alkuperäinen tutkimus, jonka tuloksiin timanttimalli pohjautuu. Maslow'n tarvehierarkia on teoriana hieman vanhanaikainen, eikä se sopinut tutkimukseeni yhtä hyvin, joten en käyttänyt sitä tulosten analysoinnissa. Olin perehtynyt timanttimalliin ja siihen liittyvään teoriaan jo ennen haastattelujen tekemistä, joten haastatteluiden teemat ja kysymykset nousivat muun teorian lisäksi timanttimalliin liittyvistä aihealueista.

Aloitin analysoinnin etsimällä Yeungin timanttimalliin liittyviä motivaatioelementtejä litteroidusta tekstistä. Motivaatioelementtien määrittelemisessä katsoin mallia Yeungin tutkimuksesta ja siitä minkälaisia asioita hän oli määritellyt eri ulottuvuuksiin kuuluvaksi. Motivaatioelementeiksi määrittelin kohdat, joissa haastateltavat puhuivat toimintaan lähtemisen syistä, tai sen aikana saaduista tekijöistä. Yksi haastateltavista kertoi halunneensa jotain mielekästä tekemistä ollessaan työttömänä, jotta saa rutiinia elämäänsä. Tästä lauseesta voidaan kirjata ylös kaksi eri motivaatioelementtiä, jotka motivoivat haastateltavaa hakeutumaan vapaaehtoistyöhön. Näitä ovat mielekäs tekeminen ja säännölliset aikataulut. Tämän jälkeen motivaatioelementit voidaan sijoittaa Yeungin timanttimalliin. Esimerkkitapauksen molemmat motivaatioelementit sijoittuivat saaminen-akselille, koska vapaaehtoistöiden kautta haastateltava saa itselleen mielekästä tekemistä sekä säännöllisiä aikatauluja.

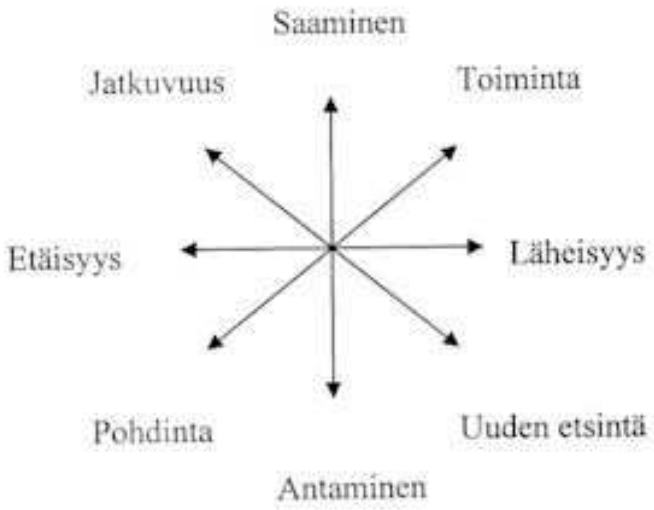

KUVIO 1. Yeungin timanttimalli (Yeung 2005b, 107)

Analysoin haastattelut esimerkkitapauksen mukaisesti. Kirjasin kaikki haastatteluissa esiin nousseet elementit ylös (LIITE 2), jonka jälkeen sijoitin ne oikean otsikon alle timanttimalliin. Luin aineiston uudestaan läpi muutamaan kertaan, jotta huomaisin varmasti kaikki motivaatioelementit, joita tekstissä esiintyy. Tämän jälkeen luin kertaalleen läpi myös löydettyjen motivaatioelementtien listan ja karsin sieltä muutaman motivaatioelementin, jotka eivät tarkemmin ajateltuna olleet toimintaan motivoivia tai siitä saatavia tekijöitä.

Osa motivaatioelementeistä saattaa sopia moneen eri kohtaan timanttimallissa ja niiden sijoittaminen riippuu osittain myös tutkijan tulkinnasta. Esimerkkitapauksen motivaatioelementti säännölliset aikataulut voitaisiin sijoittaa myös toiminta-ääripäähän, jos haastateltava kuvailee nimenomaan toiminnallisuuden tuoneen säännöllistä rytmiä hänen elämäänsä. Näissä tapauksissa tein oman tulkinnanvaraisen päätökseni sen perusteella, missä yhteydessä asiasta puhuttiin, tai minkälaisen arvon haastateltava itse asialle antoi. Kuviota voidaan käyttää kuvaamaan vapaaehtoistyön ilmiötä yleisellä tasolla, tai sen avulla voidaan piirtää yksittäiselle vapaaehtoistoimijalle kuvaus hänen sen hetkisestä henkilökohtaisesta motivaatiostaan. (Yeung 2005b, 108.) Olen käyttänyt timanttimallia motivaation kuvaamiseen yleisellä tasolla.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Motivaatioelementtien jakautuminen

Löytyneet motivaatioelementit sijoittuivat johonkin Yeungin timanttimallin kahdeksasta ääripäästä. Taulukossa palkkeja on yhteensä kymmenen, koska kaksi timantin neljän akselin ääripäistä on vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin motivaatioelementti voidaan sijoittaa myös ääripäiden keskelle. Löytyneitä yksittäisiä motivaatioelementtejä oli yhteensä 178, joiden jakautuminen eri akseleille on kuvattu taulukossa. Palkkeihin syötetyt luvut kuvaavat kullekin akselille sijoittuvien motivaatioelementtien määrää. Esimerkiksi antaminen-akselille sijoittui tutkimuksessani yhteensä 43 yksittäistä motivaatioelementtiä. Prosentuaalisesti ne jakautuivat seuraavasti: antaminen 24 prosenttia, saaminen 3,4 prosenttia, saaminen–antaminen 16 prosenttia, jatkuvuus 10 prosenttia, uuden etsintä 10 prosenttia, etäisyys 6,7 prosenttia, läheisyys 8,5 prosenttia, pohdinta 8 prosenttia, toiminta 4,5 prosenttia ja pohdinta–toiminta 9 prosenttia. Löytyneitä motivaatioelementtejä kuvaillaan tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

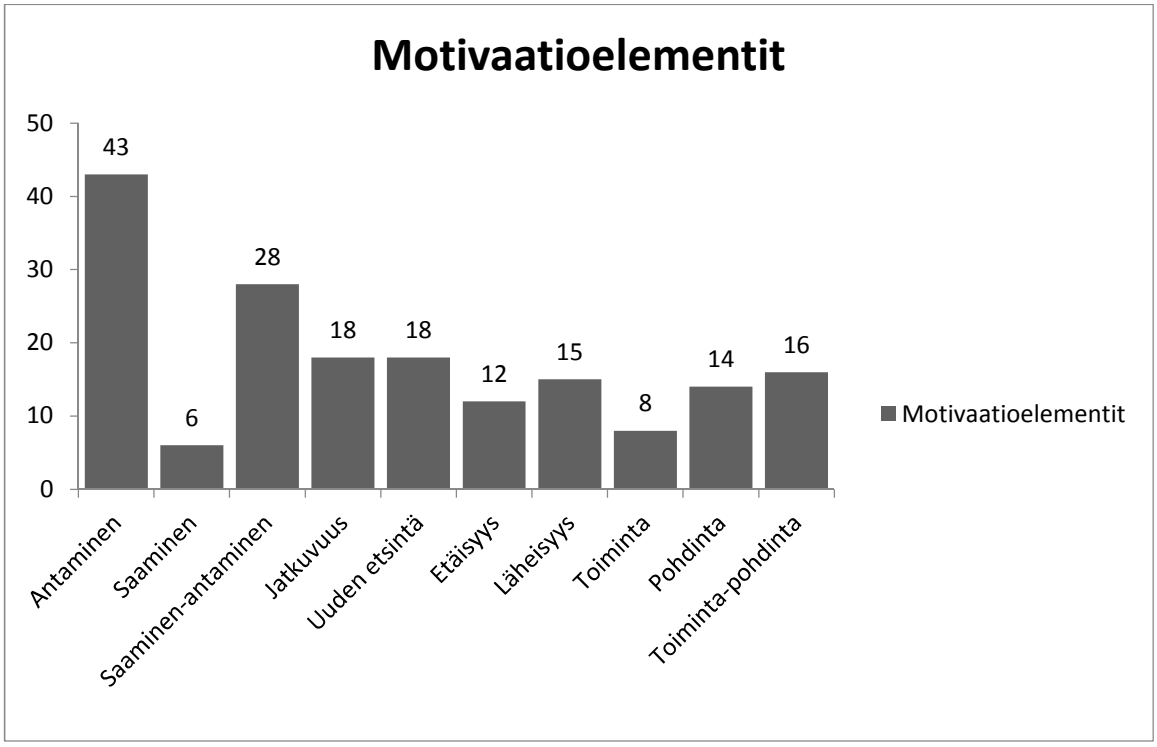

KAAVIO 1. Motivaatioelementit

7.2 Saaminen–antaminen

Saaminen – antaminen -akselille sijoittui selkeästi eniten motivaatioelementtejä, joista suurin osa sijoittui antamisen puolelle. Nämä ääripäät ovat Yeungin mukaan vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin sama motivaatioteema voi liittyä kumpaankin ääripäähän (Yeung 2005b, 109). Tälle akselille sijoittuvia elementtejä oli yhteensä 77, joista 6 laskettiin saamiseen, 43 antamiseen ja 28 sijoittui antamisen ja saamisen välimaastoon.

Saaminen–ulottuvuuden ääripäähän sijoittuvat elementit olivat kuvauksia siitä, mitä vapaaehtoinen on mentoroinnista saanut itselleen. Mentorit kokivat toteuttavansa itseään projektin kautta, saadessaan edistää itselleen tärkeäksi ja mielekkääksi koettua asiaa. Nuorilta saatu positiivinen energia toi sisältöä elämään ja mielenkiintoiset keskustelut nuoren kanssa koettiin voimaannuttavina.

> *Joskus on toki sillain, että väsyneenä meen tapaamaan, mutta useimmiten sieltä tulee suht koht voimissaan pois. Et kyl se on ihan voimaannuttavaa useimmiten. Niinkun tosi mielenkiintosia just keskusteluja, et sen takia voimauttaa. (H 1)*

Mentorointi tarjosi haastateltavien mukaan ryhtiä ajankäyttöön ylimääräisen ajan täyttämisellä ja mielekkäällä tekemisellä. Kaksi haastateltavista ryhtyi vapaaehtoistöihin saadakseen mielekästä tekemistä palkkatyön tilalle, ollessaan työttömänä tai eläkkeellä.

Saaminen – antaminen -ulottuvuuksien välimaastoon sijoittui 28 motivaatioelementtiä. Kokemuksia siitä, mitä vapaaehtoiset ovat itse saaneet, löytyi paljon myös ulottuvuuksien keskiväliltä, jolloin sama elementti voitiin sijoittaa niin antamiseen kuin saamiseenkin. Tällöin vastaustuloksissa painottui ajatus antamisen kautta saamisesta, jolloin haastateltavat kokivat myös itse saavansa jotain auttamalla muita. Tähän teemaan kuuluivat sekä odotukset ennen mentorointia että konkreettiset kokemukset antamisen kautta saamisesta mentoroinnin aikana. Antaessaan omaa aikaansa nuorelle ja kannustaessaan tätä eteenpäin,

haastateltavat kokivat saavansa itselleen hyvää mieltä. Haastateltavat kuvailivat kokevansa itsensä merkitykselliseksi auttaessaan muita.

> *Saahan siitä mielettömän hyvän fiiliksen, kun sä oot saanu sitä nuorta pikkusen sparrattua eteenpäin...Siis kyllähän siit vaan hyvii fiiliksii saa ihan sikana. (H 6)*
>
> *Mä haluun tehä enemmän konkreettisesti ite jotain mistä saa itelle sitä merkitystä, et on pystyny oikeesti auttaa jotain jossain asiassa....Et miks mä halusin itse henkilökohtaisena itsenäisenä tyyppinä lähtee tähän, ni se oli sellasta, et halus itselleen jotain merkityksellistä tekemistä. (H 4)*
>
> *Se rohkasee jatkaan sit ku menee hyvin. Ja tää mun nuori just aina ehdottaa, et tehdään tää sama juttu uudelleen...Et siit tulee semmonen palkkio, et okei, se tykkäs täst hommasta. (H 2)*

Mukavat, yhdessä koetut hetket motivoivat mentoreita jatkamaan ja saivat sitoutumaan toimintaan ja nuoreen. Palkitsevaa oli kun nuori tykkäsi yhdessä vietetystä ajasta tai kiitti avusta. Positiivisten kokemusten kautta mentorit saivat myös itselleen hyvää mieltä, tuntiessaan onnistumisen kokemuksia. Yhteisten hyvien hetkien koettiin edistävän luottamuksen syntymistä. Nuorten kanssa vietetty aika tarjosi iloa, huumoria ja hyviä fiiliksiä.

> *Tosi hyvää mieltä täst tulee. (H 2)*
>
> *Suurta onnellisuutta ja muut tämmöstä herättää sit, kun nuori kertoo, et kiitos. (H 6)*
>
> *Ja sit tietenki, ku viihty niin hyvin sen kans, et se ei ollu millääänlailla kuluttavaa. (H 5)*
>
> *Toisen kanssa on hauskaa läpänheittoa ja tutustumista häneen ja hänen kavereihin. (H 1)*

Palkitsevana kokemuksena useampi haastateltava mainitsi voimavarojen löytämisen nuoresta. Mentoroinnin kautta muutamat haastateltavat olivat löytäneet voimavaroja nuorten lisäksi myös itsestään. Kaksi vapaaehtoista kuvaili omaa henkilökohtaista kasvuaan mentoroinnin aikana. Löytyneiksi voimavaroiksi mainittiin uskallus olla avoin, sekä vahvistunut kokemus siitä, että pärjää. Yksi haastateltavista kertoi löytäneensä itsestään uusia puolia ja tämän muuttaneen hänen minäkuvaansa.

> *Se on ehkä muuttanu kuvaa omasta ittestä....Mä oon toisaalta vähän niinkun vetäytyvä, et en uskalla mennä, et miten paljon siitä saa kun on toisten kans ja uskaltaa lähteä. (H 3)*

> *Kyl mä oon ehkä sen, että mä oonki rohkeempi ku mitä mä olen. Mä oon ehkä avoimempi, kun mä kuvittelin olevani. Et mua onki helppo lähestyä. Ehkä mä oon avoimempi, ku mitä mä oon kuvitellu olevani, sillon ku mä haluun olla. Että mä pärjään, joku semmonen, nostaa itsetuntoo. (H 3)*

Antamisen puolelle sijoittui kaikista eniten, eli 43 motivaatiotekijää. Suurin osa antamisen puolelle sijoittuvista motivaatiotekijöistä oli tekijöitä, jotka olivat toimineet vapaaehtoistöihin lähtemisen motivaationa ja saaneet haastateltavat hakeutumaan vapaaehtoistöihin. Tällaisia esille nousevia tekijöitä olivat omat elämänkokemukset, arvot ja luonteenpiirteet. Vain pieni osa tälle akselille sijoittuvista motivaatiotekijöistä oli elementtejä, jotka ilmenivät mentorointisuhteen aikana ja motivoivat jatkamaan toimintaa.

Mentorit olivat motivoituneita auttamaan erityisesti nuoria ja syrjäytyneitä, koska kokivat, että heillä on nuorille eniten annettavaa ja nuorten koettiin olevan lähellä omia kiinnostuksenkohteita. Nuorten ja syrjäytyneiden auttaminen koettiin myös tärkeäksi yhteiskunnallisen vaikuttamisen kannalta, sekä taistelussa yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta vastaan että tasa-arvon toteutumisen puolesta. Halu auttaa tuli esille jokaisen haastateltavan puheissa. Se ilmeni haluna toimia tukena nuorille, haluna olla hyödyksi, haluna välittää ja haluna tehdä jotain konkreettista muiden hyväksi.

> *Oon yrittäny avittaa aina ja kokenu, et jos voi jotain muutaki auttaa ni se ois hirveen hienoo. (H1)*

> *Ku must tuntuu, et koko elämän on halunnu tehdä jotain hyödyllistä. (H3)*

Monet haastateltavista olivat jo pitkään halunneet tehdä jotain merkityksellistä ja löysivät mentoroinnin kautta siihen sopivan kanavan. Haastateltavat kokivat tärkeäksi sen, että toinen voi avautua huolistaan ja tajusivat miten arvokasta ja merkittävää pienikin tuki voi yksittäisille ihmisille olla.

> *Kyl se vaan tuntu olevan oikeesti myös tärkeetä sit sille. Joka tuntuu hassult, et niin pienellä tai vähällä voi jotain ilahduttaa ihan oikeesti. (H5)*

> *Ku ite teki sitä vapaaehtoistyötä, ni tajus miten helposti sä pystyt olee avuksi, et se ei vaadi sulta hirveesti aikaa tai panostusta tai yhtään mitään...Et miten helpoo se on ja miten arvokasta se sit sille jollekki yhelle ihmiselle voi olla, et kuuntelee ja tukee sitä. (H4)*

Muita antamisen puolelle sijoittuvia motivaatiotekijöitä olivat mentoreiden altruistiset luonteenpiirteet. Näitä olivat heikompien puolustaminen, kiltteys, pelastusvietti, halu ottaa vastuuta nuoresta, halu jakaa omastaan, halu levittää hyvää, ei halua nostaa itseään muiden yläpuolelle ja ei halua korostaa omaa menestystään.

> *Et mä en ainakaan sellast halua et vaan mun menestystä jotenki, että mulle on paljon tärkeempää, että varsinki tuntuu nyt, ku on jo paljon ikää, et täytyy jakaa jotain omastaan mielummin, ku ottaa vastaan. (H 2)*

> *Mun mielestä tää maailma on parempi paikka, et jos kaikki kattois sen oman pienen piirinsä ulkopuolelle. (H 4)*

Muutamalla haastateltavalla samanlaiset luonteenpiirteet, jotka olivat saaneet hakeutumaan ihmisläheiseen ammattiin, vaikuttivat osaltaan myös vapaaehtoiseksi lähtemiseen. Muutaman haastateltavan toiveena oli auttamishalun leviäminen myös muihin ihmisiin ja lähipiiriin. He halusivat omalla esimerkillään innostaa muita lähtemään mukaan vapaaehtoistoimintaan, koska kokivat sen tärkeäksi.

> *Mikä mun viesti on ollu mun ystäville, et kaikki voi auttaa omalla tavallaan. Et monella ihmisellä on oikeesti halu auttaa, et tosi moni on ollu sillee, et aijaa vau, et mäki voisin. Mutta sit se jos ihmiset tietäs niistä mahollisuuksista enemmän, et miten helppoo se kuitenki on. (H 4)*

Omat elämänkokemukset olivat tärkeässä osassa monen haastateltavan motivaatiossa auttaa muita. Haastateltavilla oli oman perheen kautta kokemusta nuorten auttamisesta tai haastateltavat olivat itse saaneet apua kokiessaan

rankkoja aikoja ja tämän innoittamana halusivat myös itse tarjota vastavuoroisesti apua. Haastatteluissa nousi esille omien kokemusten kautta auttaminen ja halu toimia niinkuin olisi itse toivonut itseään kohdeltavan.

> *Mä ite halvaannuin kolme vuotta sitten, ni sit mulla tuli jossain vaiheessa semmonen tunne, et mäki haluun tehä jotain hyvää, koska niin moni ihminen autto mua sillon, ni sitte tuli semmonen, että itekki haluais vastavuoroisesti auttaa semmosissa asioissa missä pystyy. (H 4)*
>
> *Jotenkin sitä aatteli, et miten mä oisin toivonu itseäni kohdeltavan. Kun itse kuitenki on selvinny, ni halus jotenki auttaa jotakuta toista ja niinkun ehkä ymmärtää sitä kautta. (H 3)*

Yhdellä haastateltavista kiinnostus syrjäytyneisiin ja erityisnuoriin kumpusi omien elämänkokemusten ja nuoruuden kokemusten myötä. Hän mainitsi syrjäytymisvaarassa olevat nuoret erityiseksi kiinnostuksen kohteeksi, koska oli ollut itsekin vaarassa syrjäytyä.

7.3 Jatkuvuus–uuden etsintä

Jatkuvuus – uuden etsintä -ulottuvuudelle sijoittui yhteensä 36 motivaatioelementtiä. Tämä ulottuvuus ilmentää toisaalta teemojen tuttuutta ja jatkuvuutta sekä toisessa ääripäässä uusien asioiden tavoittelua ja vastapainoa aikaisemmin opitulle. Yeungin mallissa nämä ulottuvuudet eivät olleet vuorovaikutuksessa keskenään. (Yeung 2005b, 112.) Myöskään omissa tuloksissani yksittäistä elementtiä ei voinut sijoittaa molempiin ääripäihin kuuluvaksi, mutta yksittäisten haastateltavien puheesta oli löydettävissä molempiin ääripäihin liittyviä teemoja. Yksi haastateltava mainitsi mentoroinnin olevan vastapainoa omalle työlleen, mutta samaan aikaan hän koki sen olevan syventymistä työn kautta käsiteltäviin teemoihin.

Jatkuvuus–ulottuvuuden ääripäähän sijoittui 18 motivaatiotekijää. Tällä akselilla mentorointiin motivoivat aihepiirin tuttuus ja mentoroinnin kautta saatettiin etsiä jatkuvuutta omalle työlle. Kolmella haastateltavalla aihepiiri ja mentorointiin liittyvät teemat olivat tuttuja oman työn kautta ja yksi heistä oli löytänyt Amigoon

työpaikan yhteistyötahojen kautta. Haastateltavia kiinnostivat työn puolesta nuoret, vapaaehtoistyö, koulutus, nuorisotyöttömyys ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja he näkivät mentoroinnin keinona syventää käytännön kokemustaan näistä aiheista.

> *Se jollain tavalla täydentää työtä, koska vaikkapa nuoret ja koulutus ja erityistä tukea tarvitsevat ja maahanmuuttaja erityisryhmät ja kaikki on kiinnostavia työn kannalta. (H 1)*
>
> *Se oli sellasta syventymistä sen työn rinnalla. (H 4)*

Kaksi haastateltavaa mainitsi mentoroinnin tietyllä tapaa täydentävän työtä, jossa käsitellään samoja teemoja. Mentoroinnin kautta he saivat käytännön kokemusta siitä, miten yhteiskunta toimii ja miten palvelurakenteet käytännössä toimivat nuorten kohdalla. Mentoroitavien nuorten kautta pystyi säilyttämään tietynlaisen ”touchin” asiakastyöhön.

> *Sitä ku kattoo vaan tuolt niinku paperipinon kautta ja työpöydän takaa, niin se on vähän eriasia, kun kuulla et mitä se on elävässä elämässä. (H6)*

Yksi haastateltava halusi jatkaa suhdettaan oman työnsä puolesta jo tuttuun nuoreen ja tarvitsi sitä varten virallisen rakenteen toimintansa tueksi. Hyvät kokemukset nuorten parissa työskentelystä ja nuorisotyöstä saivat vapaaehtoiset hakeutumaan nimenomaan Amigoon ja jatkamaan nuorten parissa työskentelyä. Aikaisemmat positiiviset kokemukset vapaaehtoistöistä toimivat kolmen haastateltavan motiivina.

> *Sit mä innostuin siitä, et ku mä oon enneki tehny nuorisotyötä....Siit oli jääny semmonen tunne, et okei, mä pärjään nuorten kanssa....Tuntu et mä sain hirveen hyvin konktaktii niihin nuoriin, että osaa asennoituu niiden tilanteisiin ja ne uskaltaa lähestyy.(H2)*
>
> *Varmaan se niinku nyt sysäs aika paljon ku mä olin siel harjottelussa lastenkodissa. (H5)*

Ulottuvuuden toiseen ääripäähän uuden etsintään sijoittui 18 motivaatiotekijää, joka on saman verran kuin jatkuvuuden ääripäässä. Uuden etsinnässä mentoroinnin kautta haluttiin nimenomaan perehtyä uusiin itselle vieraampiin asioihin, kokeilla uutta ja etsiä vastapainoa omalle työlle. Kaksi haastateltavaa kuvailee mentoroinnin olevan vastapainoa omalle työlle, jota ei koeta muiden auttamisen kannalta niin merkittäväksi. Yksi haastateltava kuvailee kokeneensa mentoroinnin merkityksellisenä aikaisempaan työhön ja koulutukseen verrattuna.

> *Jotenki se ite ku on ollu tommosessa bisnesmaailmassa...ni on tullu semmonen olo, että ei se elämä nyt oo vaan sitä rahan perässä juoksemista, et ku haluais et sillä työllä on jotain merkitystä. (H4)*

> *Voi kokee, et tää on merkityksellisempää, kun mitä noi mun aikasemmat varsinaiset työt mitä on ollu, et täs ainaki yritetään ihmisii suoraan auttaa. (H2)*

Uuden etsintä -ulottuvuudelle sijoittui paljon myös mentorisuhteen aikana motivoivia tekijöitä. Mentoroinnin koettiin vievän välillä yllättäviinkin tilanteisiin. Neljä haastateltavaa mainitsi saaneensa mentoroinnin kautta laajennusta omaan elämänpiiriinsä ja oppineensa uutta. Laajennusta elämänpiiriin saatiin uusien kokemusten ja tilanteiden kautta, joihin ei ilman nuorta välttämättä olisi päätynyt. Yksi haastateltava kertoi uusien tilanteiden ja ihmisten kohtaamisen rikastuttaneen hänen maailmankuvaansa.

> *Sillälailla ehkä se maailmankuva on muuttunu, et se tulee rikkaammaks ku tuntee eri kulttuureista ihmisiä. (H 3)*

> *Sen nuoren kanssa menee sellasiin tilanteisiin mihin ei ite tulis lähteneeks, sit näkee, et mites mä tällases tilantees suhtaudun asioihin ja et kumminki erilainen persoona ja eri ikänen hurjasti, ku mitä ite on, niin toivoo, ettei nyt vaan olis sitä yhtä tapaa ajatella ja toimii, vaan et osais laajentaa sitä omaakin mukavuusaluetta vähän sellasille alueille mitkä ei oo itelleen niin (tuttuja). (H2)*

Kaksi haastateltavaa kertoi oman tietämyksensä vapaaehtoistoiminnasta laajentuneen mentoroinnin kautta. Yksi haastateltava mainitsi mentoroinnin motivoineen häntä hakeutumaan samankaltaiseen projektiin mukaan ammatillisesti. Uuden etsiminen ja uusien kokemusten saaminen voi motivoida jatkamaan toi-

mintaa, kun vapaaehtoinen huomaa laajentavansa elämänpiiriään vapaaehtoistoiminnan kautta.

7.4 Etäisyys–läheisyys

Etäisyys – läheisyys -ääripäät eivät Yeungin tutkimuksen mukaan ole vuorovaikutuksessa keskenään (Yeung 2005b, 114). En myöskään löytänyt oman tutkimukseni kautta motivaatioelementtejä, jotka olisivat vuorovaikutuksessa molempien ääripäiden kanssa. Tälle akselille sijoittui vähiten, eli yhteensä 27 motivaatiotekijää, joista 12 etäisyyteen ja 15 läheisyyteen. Etäisyys ja läheisyys–ääripäihin sijoittui melkein yhtä paljon elementtejä.

Etäisyys–ulottuvuuden ääripäässä olivat toiminnan joustavuuteen ja helppouteen liittyvät tekijät. Mentoroinnin erityispiirteenä onkin nimenomaan juuri sen arkisuus ja nuoren hienovarainen tukeminen. Kaikki haastateltavat mainitsivat tekevänsä mentoroitavien kanssa ihan vain arkisia juttuja, kuten käyvänsä elokuvissa tai kahvilla. Toiminta koettiin mukavaksi, koska se ei vaadi ylimääräisiä ponnisteluja ja se on tarpeeksi vapaamuotoista.

> *Mä ajattelin et ei riitä vaan se et on jonkun ihmisen kanssa, menee jonnekki vaikka kahville tai leffaan, et siin on pakko olla jotain enemmän, mut sit ku oikeesti tajus, et ei sen tartte olla sen ihmeempää ja puolin ja toisin se saa olla ihan mukavaa ja täytyyki olla. (H 5)*

> *Mä en hirveesti ees kokenu tekeväni mitään vapaaehtoistyötä ja semmonen mentoriasetelma hävis mun päästä tosi nopeesti. (H 4)*

Mentoriparit saavat itse sopia omat tapaamisensa ja nähdä silloin, kun heille sopii. Tämä koettiin joustavaksi toimintamuodoksi, joka ei sido liikaa aikatauluihin. Yksi mentori kuvaili toiminnan olevan mukavaa, koska se ei velvoita liikaa, eikä siitä tarvitse kantaa turhaa stressiä. Mentorointi koettiin helpoksi auttamisen muodoksi, joka ei vie liikaa aikaa, vaan sen kautta pystyy säilyttämään vielä tarpeeksi etäisyyttä.

Toisessa ääripäässä oli toiminnan läheisyys, johon liittyvät toiminnan sosiaalisuus, vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa ja uusien ihmisten tapaaminen. Nämä mainittiin suurimmaksi osaksi haastateltavien puhuessa asioista, joita he kokivat saaneensa mentoroinnista. Neljä haastateltavaa mainitsi saaneensa mentoroinnin kautta ystävän, jota tapaa mielellään. Tämä ystävyyssuhde myös motivoi heitä jatkamaan, koska olisi tuntunut hassulta katkaista sitä, ihan niinkuin mitä tahansa muutakaan ystävyyssuhdetta. Nuorten kanssa käydyt keskustelut ja ajatusten vaihto koettiin mielenkiintoisiksi ja yksi haastateltavista mainitsi sen myös sitouttavan toimintaan.

7.5 Pohdinta–toiminta

Pohdinta – ja toiminta -ulottuvuudet ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Pohdinta – toiminta -ulottuvuudesta löytyi toiseksi eniten eli yhteensä 38 motivaatiotekijää, joista 14 laskettiin pohdintaan, 8 toimintaan ja 16 pohdinnan ja toiminnan välimaastoon. Pohdinnan ääripää sisältää motivaatioelementtejä, jotka ilmaisevat arvoja ja ajatuksia vapaaehtoistoiminnan taustalla. Näitä mainitsi haastatteluissa yksi haastateltava. Haastateltava kertoi samanlaisesta arvopohjasta Diakonissalaitoksen kanssa ja kristillisestä maailmankuvasta, joka on innostanut lähtemään mukaan vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoistoiminta voidaan kokea myös osana yksilön omaa henkilökohtaista kasvua (Yeung 2005b, 116). Henkisen kasvun elementtejä kuvaili yhteensä kolme haastateltavaa.

> *Et jos näkee et toinen vois tehdä jonkun jotenkin muuten, mut sit pitää vaan olla kärsivällinen, et enhän mä voi elää toisen ihmisen elämää....Sinäänsäkki se on kans ollu mulle ihan hyvä oppia uutta. (H 3)*

> *Ainaki tällasen keskeneräisyyden hyväksyminen, se on edelleenkin vahvistunu, niin omassa, kun toisten tilanteessa...Että aina ei pidä olla valmiita vastauksia ollenkaan, että pitää vaan hyväksyy, että odotetaan ja katsotaan (H 2)*

Kärsivällisyyden ja keskeneräisyyden sietäminen oli opettanut luottamaan siihen, että asiat järjestyvät. Yksi haastateltavista kertoi laajentaneensa omaa ajatteluaan tutustuessaan erilaiseen persoonaan ja hänen maailmankuvaansa

sekä tapaansa toimia ja ajatella. Toisenlaiseen ihmiseen tutustuessaan haastateltava oppi ymmärtämään myös hänen tapaansa toimia ja katsoa maailmaa.

> *Nähdä toisenlainen ihminen, joka ei oo semmonen lukuihminen..Ihan mielenkiintosta nähdä toisenlaista, vaik se välillä tuntuuki, et ääk. Mut ehkä se, et oppii hyväksymään toisen ihmisen kokonaisena kaikkineensa ja ymmärtämään sitä...Et semmosia mä oon ajatellu, et tää on mun elämä ja se on hänen elämänsä ja hänen pitää omat juttunsa käydä läpi (H 3)*

Yksi haastateltava mainitsi pohtivansa omia arvojaan ja suhtautumistaan peilatessaan sitä toisesta kulttuurista tulevan mentoroitavan arvomaailmaan. Yksi haastateltavista oli oppinut katsomaan syrjäytyneen leimaa syvemmälle.

> *Sitten tietysti huomaa sen kulttuurien välisen eron, sen kanssa joutuu itse miettimään välillä suhtautumisessa, et miten mä tähän niinkun suhtaudun. (H 3)*

> *Huomata kuinka loistavia tyyppejä periaatteessa syrjäytymisvaarassa olevat nuoret....Se on kauheeta jos niille laitettais semmonen määritelmä, kun ne on niin monella tavalla kaikkee muuta ku syrjäytyneitä. (H 1)*

Ulottuvuuden toisessa ääripäässä toiminnassa motivaatioelementeiksi nimettiin toimiva organisointi Amigon puolelta ja hyvät rakenteet, sekä työntekijöiden tarjoama tuki. Vaikka harva haastateltavista oli mentorointivuoden aikana käyttänyt työntekijöiden tarjoamaa tukea, se koettiin silti tärkeäksi.

> *On kokoajan tuntenu sen olon, et ois voinu ottaa yhteyttä, jos ois tullu jotain, mitä ikinä sit kysyttävää, ni se oli varmaan just parasta antia. (H 5)*

> *Siin oli kokoajan se tuki siinä, et jos ois tullu jotain ni ois voinu olla yhteydessä. (H 6)*

Taustaorganisaatio koettiin myös yhdeksi toimintaan sitouttavaksi ja vapaaehtoistyön merkityksellisyyttä lisääväksi tekijäksi.

> *Sit on pari kertaa soitettu, et miten menee. Ni on ollu ihan kiva jutella, et se ehkä lisää sitä merkityksellisyyttä, et joku haluaa tietää miten menee. Jotenkin se vaan tuntuu hyvältä sen sijaan, et vaan yksin siinä. Vaik ei oo mitään, et tartteis kysyy neuvoo tai apuu, mut se vaan et joku tietää, se tuntuu hyvältä. (H 3)*

> *Viime keväänä ku meil tuli se tauko siihen ni mä en ois varmaan ilman Amigoo jatkanu sitä. Et sielt tuli semmonen kannustus, et joo, kyl kannattaa viel yrittää. Et semmost tarvitaan. (H2)*

Monet haastateltavista nostivat esille halun kuulla muiden mentoreiden tai nuorten kokemuksia mentoroinnista. Yksi haastateltava mainitsi, että tämä voisi olla hyödyllistä myös oman mentoroinnin kannalta.

> *Mut ehkä semmonen vois olla kiva kehitysidea, että ku melkein kaikki on facebookissa, sinnehän voi tehä niit suljettui ryhmiä, et jos ois joku tällanen mentoreitten oma ryhmä, missä vois niinku spontaanisti heittää jotain kysymyksii, et he mentorit vois keskenään tavata...Et ehkä semmosesta oppimisesta vois olla enemmän hyötyy kun et joku kertoo et millanen tää organisaatio on, niin sen sijaan siitä käytännön tekemisestä sitten enemmän kokemuksia. (H4)*

Pohdinta – toiminta -ulottuvuudessa motivaatioelementit ovat vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin ne saattavat esiintyä limittäin. Omasta aineistostani löytyi paljon motivaatioelementtejä liittyen arvojen kautta toimimiseen. Haastateltavat halusivat toteuttaa tärkeäksi kokemiaan arvoja ja toimia niiden mukaisesti. Se oli osasyynä vapaaehtoistyöhön lähtemiselle ja nimenomaan tähän hankkeeseen hakeutumiselle. Näitä arvoja olivat halu ymmärtää ympäröivää maailmaa ja ilmiöitä, heikompien puolustaminen sekä jatkuvuuden turvaaminen nuorelle. Tärkeäksi koettiin myös se, että ihmiset välittävät ja huolehtivat toisistaan.

> *Et oikeesti, ku kohdataan ihmiset henkilökohtasesti, ettei ne huku sinne. (H3)*

> *Ihmisten pitää huolehtia toisistansa, nähdä laajemmin asioita, ymmärtää, levittää hyvää. (H1)*

> *Nuortaki palloteltiin psykiatrilta toiselle, sit se psykiatri vaihtu joka kerran jälkeen...Ni sä et saa sellast pitkäkestost jatkuvaa duunii aikaseksi, niin halus ottaa jonkinnäkösen vastuun siit (nuoresta) kuitenki...Tuntuu siltä et yhteiskunnan ja palveluiden toimimattomuus,*

> *kyl tulee pettyny fiilis, et miten nää voi olla näin...Sit ku nuori joutuu sinne keskiöön, ni sehän on kauheeta miten eri ammattilaiset ja virkamiehet ja muut pystyy väistelemään vastuuta...Ykskään ei keskity siihen, et miten se koittas oikeesti jeesaa tätä nuorta. (H 6)*

Kahden haastateltavan puheista oli tulkittavissa halu ottaa jollain tavalla vastuuta yhteisestä sosiaalisesta hyvinvoinnista. Määrittelin tämän sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi, jolla tarkoitetaan ihmisten eettistä velvoitetta ottaa vastuuta muiden hyvinvoinnista. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus voidaan määritellä ihmisten mahdollisuudeksi saavuttaa täysi potentiaalinsa yhteiskunnassa. Sillä tarkoitetaan reiluutta ja sitä, että ihmiset ovat vastuussa toisistaan ja kaikkien vastuulla on varmistaa, että ihmisillä on yhtäläiset mahdollisuudet onnistua elämässä. (UNRIC 2014.) Tietyllä tasolla tämä näkyi kaikkien haastateltavien puheissa haluna auttaa ja tasa-arvon edistämisenä, mutta erityisesti kaksi haastateltavaa painottivat laajempaa yhteiskunnallista vastuuta, sen ottamista vapaaehtoistoiminnan kautta ja vastuun leviämistä kaikille.

> *Ja miten niinku semmonen kansalaisvelvote, se (vapaaehtoistyön) pitäis olla, tai jotenki jotain pientä kuitenki tehä. (H 5)*

7.6 Mentorin rooli ja luottamuksen rakentaminen

Suhteen luomista nuoreen helpottivat haastateltavien mukaan samat mielenkiinnon kohteet. Mukavat yhteiset kokemukset helpottivat tutustumista ja auttoivat rakentamaan luottamusta osapuolten välille. Suhteen muuttuessa luottamuksellisemmaksi mentorit kokivat, että heidän oli helpompi puuttua ongelmiin, kun he ovat oppineet tuntemaan toisen. Luottamuksellisessa suhteessa nuoret uskalsivat myös jakaa henkilökohtaisempia asioita omasta elämästään, jolloin suhde syveni entisestään. Toisilla suhde lähti käyntiin luontevasti ja helposti ja toisilla siihen vaadittiiin enemmän aikaa. Suhteen alkuhankaluuksia yksi haastateltava kuvaili näin:

> *No kylhän se kangerteli ensin alkuun...Siin oli aluks, et molemmat ehkä vähän jännitti, et mites tää lähtee täst menemään. Ja siin oli kaikenlaista ja mäkään en tietenkään ehkä kaikkii juttui ymmärtäny, mitä siin nuoren tilantees oli. (H2)*

> *Siin aluks oli just se myöhästely, niin se oli mulle aina välil sellanen, et mua kismitti. (H2)*

Alkuhankaluuksia suhteeseen joidenkin mentoriparien kohdalla aiheuttivat ongelmat yhteydenpidossa. Nuoren toistuvat myöhästymiset tai vaikeudet sopia tapaamisia hankaloittivat suhteen muodostamista. Yksi mentori mainitsi alussa myös oikeanlaisen läheisyyden löytämisen olleen hankalaa, koska ei halunnut tunkea liikaa nuoren reviirille. Toisilla suhde muodostui helposti ja vaivattomasti ystävyyssuhteeksi, mutta osa mentoreista joutui aluksi pohtimaan omaa rooliaan nuoren elämässä. Kaksi haastateltavaa pohti omaa rooliaan auttajien verkostossa näin:

> *Tuntu et sil oli kauheesti ammattiauttajii ja mä oon vaan yks lenkki tässä ketjussa...Ja sit mä hain sitä omaa roolii, et mikäs tää mun juttu tässä on ja sit mä jossain vaihees päädyin siihen, et mun juttu on varmaan se, että tehdään kivaa yhdessä ja sillain, et hänen itsetuntoo kohennetaan sillälailla, että hän saa tarmoo tehä niit kurjempiiki juttuja. (H2)*

> *Sen kyl saa niin sanotusti ryssittyä sen suhteen myös, jos sä rupeet olee liian niinkun autoritäärinen, jos sä vaan kokoajan tuot liian ylhäältä ja kerrot, että nyt teet näin ja nyt teet näin. Et se on enemmän ehkä sit hänen vanhempien tehtävä. (H6)*

Mentorit määrittelivät itsensä tietynlaisiksi rinnallakulkijoiksi, jotka kannustavat silloin kun nuori tarvitsee apua. Mentorit vetivät selkeän rajan itsensä ja nuoren vanhempien tai viranomaisten välille, joilla on oma tehtävänsä ja tarkoituksensa nuoren elämässä. Mentorien näkemykset heidän omasta tehtävästään kiteytyivät nuoren hienovaraiseen tukemiseen.

> *Mut et ku sä oot tavallaan, jos sä pystyt olee silleen, et sä oot vaan siin vierellä. Ja et se nuori kokee, et sä oot siin vierellä, mut sä et oo se joka käskee, vaan sä oot niinku tavallaan se, jonka kautta se voi nähä asioita eri näkökulmasta, tavallaan peilata niit omii ajatuksia. (H6)*

> *Nimenomaan se, et mä en anna sille mitään valmiita ratkasuja, vaan sen tehtävä on ite ne löytää, et mikä sitä kiinnostaa ja missä se on hyvä. (H2)*

> *Et ehkä enin mitä siin voi tehdä, on kuunnella. Kuunnella ja yrittää olla sen suuremmin ottamatta kantaa mitenkään. (H3)*

Suhteen muodostuminen luottamukselliseksi sai mentorit myös sitoutumaan siihen. Opittuaan tuntemaan nuoren, mentorit kokivat haluavansa ottaa vastuuta nuoresta ja jatkaa hyvää suhdetta.

> *No ennen kaikkea mä haluan jatkaa, ku mä haluisin, et sillä tulis kuntoon jotku asiat, jotka ei oo nyt viel kunnossa. Se ois aika raaka katkasta mun mielestä, että nyt, ku on hyvä suhde muodostunu. (H2)*

> *Se on niinku ystävyys. Ei sitä voi lopettaa. En mä yleensäkkään lopeta ystävyyssuhteita. (H3)*

Haastateltavista kaikki olivat jatkaneet yhteydenpitoa nuoreen virallisen mentorointivuoden päätyttyä. Vapaaehtoistoiminta kiinnosti kaikkia haastateltavia jatkossakin, mutta oman elämän tilanteet ja rajallinen aika tulivat joidenkin kohdalla vastaan. Vapaaehtoistyöntekijät kokivat oman toimintansa hankkeessa tärkeäksi ja useampi haastateltava mainitsi olevansa kiinnostunut jakamaan mentoroinnin aikaisia kokemuksia ja kuulemaan toisten mentoreiden sekä mentoroitavien nuorten kokemuksista. Kaikenkaikkiaan mentorointi oli ollut opettavainen ja miellyttävä kokemus, josta vapaaehtoiset saivat hyvää mieltä myös itselleen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Mentoreita motivoivat tekijät

Jokaisen haastateltavan motivaatiotekijät olivat yksilölliset ja liittyivät heidän henkilökohtaiseen elämänkulkuunsa. Eri motivaatioulottuvuudet painottuivat riippuen siitä, puhuttiinko toimintaan lähtemisestä vai siihen sitoutumisesta. Toimintaan lähtemiseen motivoivista tekijöistä eniten sijoittui antaminen-ulottuvuuden ääripäähän. Eniten toiminnan jatkamiseen motivoivia tekijöitä taas sijoittui saaminen – ja läheisyys -ääripäihin.

Haastateltavien puheissa nousi eniten esille antaminen-ääripää. Tähän ääripäähän sijoittuvat motivaatioelementit olivat nimenomaan toimintaan lähtemisen syitä. Vapaaehtoistyöntekijät halusivat oman toimintansa kautta antaa jotakin muille ihmisille. Tämä kertoo haastateltavien altruistisuudesta ja epäitsekkäistä syistä lähteä mukaan. Toisaalta myös ajatus antamisen kautta saamisesta nousi vahvana esille tutkimuksen tuloksissa. Haastateltavat kokivat saavansa itselleen hyvää mieltä ja mukavia kokemuksia samalla kun he antoivat niitä toisille. Tärkeimpänä toimintaan hakeutumiseen motivoivana tekijänä esille nousi halu auttaa, jonka mainitsi jokainen haastateltavista. Tämän on todettu aikaisemmissakin tutkimuksissa olleen tärkein motivaation lähde, nimenomaan suomalaisilla (Yeung 2002, 60–63, 70).

Auttamishalun lisäksi tärkeimpinä vapaaehtoistyöhön motivoivina tekijöinä haastatteluissa nousivat esille halu tehdä jotain merkityksellistä, halu toimia nuorten kanssa, omien arvojen toteuttaminen sekä yhteisen hyvän edistäminen. Mentoroinnista saatuja, vapaaehtoistyön aikana motivoivia ja sitoutumista tukevia tekijöitä olivat hyvät kokemukset, nuoresta löydetyt voimavarat, ystävyyssuhde nuoren kanssa, tärkeäksi koettu toiminta, nuoren luottamuksen ja toimivan suhteen saavuttaminen sekä taustaorganisaation tuki. Melkein kaikki haastateltavat sanoivat luoneensa mentoroinnin kautta ystävyyssuhteen nuoreen.

Useampi haastateltava mainitsi palkitsevaksi kokemukseksi voimavarojen löytämisen nuoresta. Voimavarojen löytämisen palkitsevuuden voidaan ajatella olevan yhteydessä vapaaehtoisten haluun auttaa. He ovat hakeutuneet vapaaehtoistöihin, koska haluavat auttaa muita. Löytäessään voimavaroja mentoroitavasta nuoresta mentorit voivat nähdä nuoressa potentiaalia päästä elämässä eteenpäin. Voidaan myös ajatella, että voimavarojen löytäminen auttaa mentoreita huomaamaan, että nuori on mennyt prosessissa eteenpäin ja edistynyt.

Tärkeänä mentoroinnista saatuna tekijänä haastateltavat mainitsivat kokemuksen omasta merkityksellisyydestä. Merkityksellisyyden kokemus on tärkeää oman henkisen hyvinvoinnin kannalta. Kun ihminen tuntee itsensä tärkeäksi, se vahvistaa hänen kokemustaan osallisuudesta. Vapaaehtoistoiminta tuki monelta osalta haastateltavien identiteettiä ja haastoi heidät pohtimaan omia arvojaan kohdatessaan nuoria, jotka joissain tapauksissa saattoivat olla hyvinkin erilaisia kuin he itse.

Tärkeänä tekijänä haastatteluissa nousi esille omien arvojen toteuttaminen. Haastateltavia yhdisti halu edistää hyvää ja kantaa yhteiskunnallista vastuuta, myös heikommassa asemassa olevista. Haastateltavat kokivat tärkeäksi sen, että pääsivät toimimaan omien arvojensa mukaisesti ja pystyivät samalla levittämään tietoisuutta niiden tärkeydestä. Arvot ovat osa ihmisen minäkuvaa ja identiteettiä, joten niiden toteuttaminen vahvistaa ihmisen käsitystä omasta itsestään (Juujärvi, Myyry & Pesso 2011, 35–36). Mentoroinnin kautta haastateltavat olivat löytäneet itsestään uusia puolia ja voimavaroja. Tämän kautta osa haastateltavista koki oppineensa lisää itsestään ja kasvaneensa henkisesti.

Mentorit kokivat olevansa rinnallakulkijoita nuoren elämässä, joiden tehtävänä on kuunnella ja olla läsnä nuorelle. Haastateltavat kokivat, että luottamusta ei saada hetkessä, vaan sen rakentuminen vaatii aikaa. Kun mentorit olivat tutustuneet paremmin nuoreen, he kokivat, että heillä on enemmän valmiuksia auttaa nuorta hankalissa tilanteissa. Kun haastateltavat oppivat tuntemaan nuoren, he halusivat myös ottaa vastuuta nuoresta. Luottamuksen saavuttaminen sai mentorit sitoutumaan nuoreen.

Mentorointia ei koettu erityisen kuormittavaksi tai omia voimavaroja vieväksi. Tämä riippuu totta kai jokaisen yksilöllisestä mentorointisuhteesta sekä mentoroitavasta nuoresta. Hankkeen nuorten on kuitenkin oltava sen verran hyvässä kunnossa, että he voivat ajatella sitoutuvansa toimintaan vuoden ajaksi. Luottamuksen kuvailtiin rakentuvan vähitellen ja yksi mentoreista totesi ensimmäisen mentorointivuoden olleen ”ulkokultaista”. Mentorit eivät välttämättä vuoden aikana pääse niin lähelle nuorta, että mentorin kanssa puhuttaisiin myös vaikeimmista asioista.

Mentorit eivät kokeneet, että olisivat tarvinneet enemmän ohjeistusta koulutuksessa. Tärkeimmäksi koettiin mentoroinnin käytännön kokemusten kuuleminen, ennemmin kuin organisaatiosta kuuleminen. Koulutuksen tärkeimmäksi anniksi mainittiin muiden tulevien mentoreiden tapaaminen ja ajatusten ja tuntemusten vaihto heidän kanssaan. Useampi mentori mainitsi myös olevansa kiinnostunut jakamaan mentoroinnin aikaisia kokemuksiaan ja kuulemaan toisten mentoreiden sekä mentoroitavien nuorten kokemuksista. Tällaista osa haastateltavista olisi kaivannut myös mentoroinnin aloituksen jälkeen.

Amigo-hanke järjestää säännöllisesti erilaisia tapahtumia sekä koulutuksia, jotka ovat avoimia kaikille mentoreille. Näissä mentoreiden olisi mahdollista jakaa kokemuksiaan ja kuulla muiden tuntemuksista. Osa haastateltavista olikin osallistunut Amigo-hankkeen tapahtumiin ja heiltä nämä tapahtumat saivat paljon kehuja. Jostain syystä ne eivät kuitenkaan tavoittaneet kaikkia mentoreita, tai sitten joidenkin kynnys osallistua näihin tapahtumiin on suurempi kuin toisilla. Amigo-hankkeella on myös omat Facebook-sivut, jotka voivat toimia tärkeänä tiedonjakajana varsinkin nykypäivänä. Näitä voisi mahdollisesti hyödyntää vielä enemmän erilaisista koulutuksista ja tapahtumista tiedottamisessa. Myös mentoreiden keskinäiseen kokemusten jakamiseen voisi panostaa entistä enemmän.

8.2 Vapaaehtoistyöntekijöiden sitoutumista tukevat tekijät

Mentoreiden sitoutumista edistävät tekijät eivät kuuluneet alkuperäisiin tutkimuskysymyksiini. Laadullista tutkimusta tehdessä tutkimuskysymykset saattavat kuitenkin muuttua tutkimusprosessin aikana. Aineistoa läpikäydessäni huomasin sieltä nousevan esille paljon vapaaehtoistyöntekijöiden sitoutumiseen liittyviä asioita. Sitoutumista tukevat tekijät ovat myös hyödyllistä tietoa vapaaehtoistyön kehittämisen ja sen organisoimisen kannalta. Vapaaehtoistyöntekijöiden sitoutuminen nousi haastatteluissa esille enemmän kuin nuoren ja mentorin välisen suhteen muodostumista tukevat tekijät. Tutkijana koin tärkeäksi nostaa tämän aineistossa usein toistuneen asian esille. Tämän takia sitä on käsitelty myös johtopäätöksissä omana lukunaan. Tutkimuksen edetessä tutkimuskysymys, ”mitkä tekijät tukevat nuoren ja mentorin välisen suhteen muodostumista?”, muotoutui uudestaan muotoon, ”mitkä tekijät tukevat vapaaehtoistyöntekijöiden sitoutumista?”.

Koska vapaaehtoistyö perustuu omaehtoisuuteen, vapaaehtoistyöntekijöiden sitoutuminen toimintaan on sen toteutumisen kannalta tärkeää (Yeung 2007, 155, 163–164). Pirkko Lahtisen (2007, 155) mukaan sitoutuminen ei ole vapaaehtoistyöhön lähtemisen perimmäinen motiivi, vaan se kehittyy vapaaehtoistoiminnan aikana. Tämä ilmeni myös oman tutkimukseni tuloksissa. Sitoutuminen nousi esille monien haastateltavien puheissa monessa eri kohdassa. Sitoutuminen oli tulosteni mukaan yhteydessä vapaaehtoistyöstä saataviin tekijöihin. Kun vapaaehtoistyö on mielekästä ja antoisaa, se saa vapaaehtoistyöntekijän sitoutumaan sen toteuttamiseen.

Yksi oleellinen sitoutumista edistävä tekijä on organisaation taito johtaa vapaaehtoistyöntekijöitä (Yeung 2007, 155). Haastateltavat kokivat Amigo-hankkeen toimintaan sitouttavana ja merkitystä lisäävänä tekijänä. Vaikka harvempi haastateltavista oli tarvinnut mentoroinnin aikana tukea työntekijöiltä, heidät koettiin tärkeänä kannustajana ja tuen tarjoajana, jos sitä tarvittiin. Työntekijät koettiin helposti lähestyttävinä ja tärkeänä taustavoimana mentoroinnin organisoinnissa. Yhteydenpito hankkeen puolelta mentoreihin koettiin tärkeänä toimintaan sitout-

tavana ja sen merkitystä vahvistavana tekijänä. Amigon järjestämät yhteiset aktiviteetit koettiin mukavana ja yhteisöllisyyttä lisäävänä toimintana.

Lahtisen (2007, 155) mukaan vapaaehtoistyöntekijä voi olla sitoutunut vapaaehtoistyötä tekevien ryhmään, asiakkaisiin, suureen ideologiaan tai organisaatioon. Mentorit olivat sitoutuneita ideologiaan, joka vastasi heidän henkilökohtaisia arvojaan sekä asiakkaisiin, eli Amigon tapauksessa mentoroitaviin nuoriin. He eivät olleet sitoutuneita organisaatioon, mutta organisaatio ja sen työntekijät saivat toiminnan tuntumaan merkitykselliseltä, mikä sai mentorit sitoutumaan nuoriin. Kun vapaaehtoistyöntekijä saa hyvää palautetta toiminnan organisoijalta, hän kokee itsensä tärkeäksi ja toimintaan sitoutuminen kasvaa.

Kokonaisuudessaan haastateltavat kokivat Amigon mentorointimallin toimivana. Mentoroinnin erityispiirteiksi koettiin toiminnan joustavuus, helppous ja arkisuus. Siihen ei tarvinnut sitoutua liikaa ja sitä sai toteuttaa omilla ehdoilla. Kaikki mentoreista kokivat mentoroinnin olevan tärkeää ja mielekästä ja uskoivat sen hyödyttävän nuoria. Haastateltavat kokivat Amigo-hankkeen tärkeäksi, niin nuorten kuin mentoreidenkin kannalta ja toivoivat sille jatkoa. Tämä on tärkeää sitoutumisen kannalta, sillä silloin kun toiminta koetaan itselle tärkeäksi, sitä halutaan luonnollisesti myös jatkaa (Lahtinen 2007, 155).

8.2 Aikaisempiin tutkimuksiin vertaaminen

Kokonaisuudessaan tutkimuksen tulokset olivat samansuuntaisia aikaisemmin tehtyjen vapaaehtoistoiminnan tutkimusten kanssa. Tutkimukseni sopi hyvin timanttimalliin, sillä kaikki löydetyt motivaatiotekijät pystyttiin sijoittamaan johonkin sen neljästä ulottuvuudesta. Vertaan saatuja tuloksia Yeungin tutkimukseen, jonka perusteella timanttimalli on kehitetty. Tärkeimpiä motivaatiotekijöitä Yeungin tutkimuksessa olivat halu auttaa, omat arvot ja uudet kokemukset, jotka nousivat esille myös omissa tuloksissani.

Yeungin tuloksissa läheisyys-ääripäähän sijoittui eniten yksittäisiä motivaatioelementtejä. Uusien sosiaalisten suhteiden luominen motivoi toimintaan lähte-

miseen (Yeung 2005b, 124–125). Omassa tutkimuksessani läheisyysulottuvuus ei korostunut. Sosiaalisuus ja ryhmään kuuluminen eivät esiintyneet tärkeinä toimintaan hakeutumisen motiiveina. Tätä poikkeavuutta voi selittää vapaaehtoisten erilainen toimintaympäristö. Yeungin haastateltavien vapaaehtoistoiminta oli yhteisöllistä ryhmässä toimimista, jossa toisista vapaaehtoisista muodostui tärkeä tukijoukko.

Amigo–hankkeessa toiminta itsessään ei ole yhteisöllistä, sillä muita vapaaehtoisia tavataan harvoin ja toiminnan pääpiste on kahden yksilön välille muodostuvassa suhteessa. Toiminnan kautta muodostuneet sosiaaliset kontaktit olivat kuitenkin olennaisia toiminnan jatkamisen ja siihen sitoutumisen kannalta. Kun mentorit olivat saaneet muodostettua luottamuksellisen suhteen nuoreen, se motivoi heitä jatkamaan toimintaa.

Yeungin tutkimuksessa esille nousivat vastaajien uskonnollisuus ja uskonnolliset arvot. Yeungin tutkimukseen osallistuneet kokivat tärkeäksi omien uskonnollisten arvojen ja hengellisyyden toteuttamisen. (Yeung 2005b, 117.) Nämä eivät kuitenkaan nousseet esille oman tutkimukseni tuloksissa, joissa vain yksi haastateltava mainitsi oman kristillisen arvoperustansa. Tulosten eroavaisuutta selittää osaltaan se, että Yeungin haastateltavat olivat evankelisluterilaisen kirkon tai kirkollisten yhdistysten vapaaehtoisia. Omassa tutkimuksessani tärkeäksi tekijäksi nousi kuitenkin haastateltavien arvopohja ja sen toteuttaminen käytännössä, vaikka sen mahdollista uskonnollisuutta ei erikseen korostettu.

9 POHDINTA

9.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikkaan voidaan määritellä kuuluvaksi tutkijoiden ammattietiikka, johon kuuluvat tutkijan oman alan eettiset periaatteet, normit, arvot ja hyveet, joita tutkijan tulee noudattaa ammattiaan toteuttaessa (Kuula 2011, 23). Noudatin tutkijana sosiaalialan ammattieettisiä periaatteita. Näihin kuuluvat asiakkaan yksityisyyden suojaaminen ja itsemääräämisoikeus. Haastateltavia informoitiin etukäteen haastattelun nauhoittamisesta. Kerroin haastateltaville, että haastattelut tehdään luottamuksella ja haastattelunauhoja ei luovuteta ulkopuolisille. Tutkimustulokset käsiteltiin luottamuksellisesti ja valmiista opinnäytetyöstä ei voida tunnistaa yksittäisiä haastateltavia. Haastattelujen analysoinnin jälkeen hävitin kaiken aineiston, jonka perusteella voidaan tunnistaa yksittäisiä ihmisiä.

Haastateltavan itsemääräämisoikeuden turvaamiseksi tutkimukseen osallistuville tulee kertoa mahdollisimman tarkat tiedot tutkimuksesta, sen toteuttajasta ja tutkittavien tietojen käyttötarkoituksesta. Osallistujia tulee informoida siitä, paljonko tutkimukseen osallistuminen vie aikaa ja mihin se velvoittaa. (Kuula 2011, 105–108.) Haastateltavia informoitiin heti alkuvaiheessa tutkimuksen sisällöstä ja sen velvoitteista, sekä oman työni tarkoitusperistä. Tutkimukseen osallistuminen oli haastateltaville täysin vapaaehtoista. Haastattelujen lopuksi lupasin lähettää jokaiselle haastateltavalle valmiin työni sähköpostilla, jotta he voivat perehtyä lisää tutkimukseen ja sen tuloksiin.

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi se, etten tuntenut haastateltavia etukäteen. Haastateltavat rekrytoitiin satunnaisesti Amigo-hankkeen osallistujista. Kunnioitin haastateltavien mielipiteitä ja arvoja, vaikka ne eivät olisi yhtäläisiä omieni kanssa. Haastateltavat saivat esittää kritiikkiä, eivätkä taustaorganisaation tavoitteet ohjanneet heitä. Valitsin haastattelutavaksi yksilöhaastattelun, koska en halunnut muiden mentoreiden mielipiteiden vaikuttavan haastateltaviin. Pyrin tuomaan jokaisen haastateltavan yksilöllisen kokemuksen mahdollisimman tar-

kasti esille tutkimuksen tuloksissa. Haastateltavien suorat lainaukset on eroteltu numeroimalla sitaatit. Tämä vahvistaa tutkimuksen aitoutta.

Laadullista tutkimusta tehdessä on aina muistettava tarkastella tutkimustuloksia kriittisesti. Aineiston analysointi ja tulkinta on pitkälti tutkimuksen toteuttajan harteilla. Teemoittamisessa vaarana on se, että tutkija löytää tekstistä sellaisiakin merkityksiä, joita siellä ei ole. Tämän takia tutkijan tulee säännöllisin väliajoin lukea tekstiään kriittisesti ja varmistaa, että tulokset täsmäävät aineiston kanssa. (Moilanen & Räihä 2001, 54–55.) Haastattelun luotettavuudessa on kiinnitettävä huomiota siihen mitkä asiat tutkija nostaa esille. Tutkija voi menetellä haastattelussa niin, että hän kuulee vain ne asiat, jotka sopivat hänen tutkimusasetelmaansa. (Järvinen & Järvinen 200, 154.) Suhtauduin haastateltaviin avoimesti ja pyrin analysoimaan myös omia tulkintojani kriittisesti, välttääkseni tulkitsemasta haastatteluja tutkimuksen kannalta myönteiseen suuntaan.

Opinnäytetyötä tehdessä kiinnitin erityistä huomiota aineiston tulkitsemiseen, sillä tein tutkimuksen yksin. Toisen tutkijan kanssa käytävä dialogi auttaa tulkintojen arvioinnissa. Tutkijan kumppani voi tarkastella kriittisesti tulkintojen pätevyyttä ja esittää uudenlaisia tulkintoja. (Moilanen & Räihä 2001, 54–55.) Annoin ulkopuolisten lukea välillä tekstiäni varmistaakseni, että se on ymmärrettävää myös muille kuin tutkijalle itselleen. Koska toimin myös itse mentorina Amigo-hankkeessa, omat mentorointikokemukseni saattoivat vaikuttaa aineiston tulkintaan. Toisaalta koin tästä olleen myös hyötyä, sillä tiesin mentorointitoiminnasta paljon jo etukäteen, eikä se ollut täysin vieras aihealue.

9.2 Opinnäytetyöprosessi

Aluksi opinnäytetyön tekeminen yksin tuntui isolta ja työläältä prosessilta. Prosessin edetessä opin paljon itsenäisestä työskentelystä ja huomasin sen sopivan minulle. Koska olin itse vastuussa opinnäytetyön toteuttamisesta, minun piti oppia suunnittelemaan ja aikatauluttamaan työskentelyäni. Opin ottamaan enemmän vastuuta ja onnistumisen kokemukset prosessin aikana saivat pidettyä yllä motivaatiotani. Olen harjaantunut paljon teoreettisen tiedon etsimisessä

sekä kirjoittamisessa. Opinnäytetyöaihetta valitessani en ymmärtänyt miten monimuotoinen ja haastava alue motivaation tutkiminen on. Koin aiheen kuitenkin todella mielenkiintoiseksi ja onnistuin mielestäni sen määrittelyssä ja rajaamisessa hyvin.

Alussa Yeungin timanttimalli tuntui hieman vaikeasti lähestyttävältä. Kuitenkin perehtyessäni siihen lisää, huomasin sen olevan itse asiassa helppokäyttöinen. Jälkikäteen ajateltuna se helpotti aineiston analysointivaihetta, koska olin määritellyt selkeästi, minkälaisiin asioihin minun tulee kiinnittää huomiota. Huomasin Yeungin timanttimallin sopivan erinomaisesti tutkimukseni tarkoitukseen. Tutkimukseni toteuttamista helpotti perusteellinen teoriaan perehtyminen ennen haastattelujen toteuttamista. Vahva teoriatietämys oli avuksi haastattelutilanteissa ja niiden tulkinnassa. Prosessin aikana olisin välillä kaivannut toista opinnäytetyön tekijää, jonka kanssa olisimme voineet reflektoida oppimaamme ja kokemaamme. Loppujen lopuksi opinnäytetyön tekeminen yksin oli kuitenkin oikea ratkaisu ja se toimi hyvin minun kohdallani.

9.3 Oman ammatillisuuden kehitys

Oma ammatillisuuteni on kehittynyt opintojeni ja opinnäytetyöprosessin myötä. Peilaan omaa osaamistani ja sen kehitystä sosionomi (AMK) – tutkinnon yleisiin kompetensseihin, jotka sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto on määritellyt vuonna 2010. Ennen sosionomiopintoja, minulla ei ollut paljoa käytännön kokemusta sosiaalialan työkentästä. Koulutuksen aikana olen kuitenkin saanut vahvan teoriatietämyksen opintojen kautta ja käytännön kokemuksen monipuolisten harjoittelujen avulla.

Koulu on haastanut minua pohtimaan itseäni ja omaa toimintaani sekä reflektoimaan sitä opintojen edetessä. Sosionomikoulutus on laajentanut omaa maailmankuvaani ja opettanut minut kohtaamaan erilaisia ihmisiä. Olen myös saanut varmuutta ja intoa uuden kehittämiseen sekä vaikuttamistyöhön. Sosionomikoulutuksen aikana olen saanut paljon tietämystä sosiaalialasta ja koen, että meidän tulevien ammattilaisten on tärkeä jakaa tätä tietoa eteenpäin ja pyrkiä

osaltamme vaikuttamaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja toimia niiden puolestapuhujina, jotka eivät muuten saa ääntään kuuluviin.

Koen, että opinnäytetyöni kirjoittamisen myötä olen vahvistanut tietämystäni sosiaalialasta ja saanut laajalti tietoa erityisesti tutkimukseni viitekehykseen liittyvistä asioista. Se on myös osaltaan suunnannut ammatillista mielenkiintoani. Uskon, että tulevaisuudessa minulla olisi hyvät valmiudet työskennellä etenkin vapaaehtoistoimintaan liittyvissä työtehtävissä. Haastatteluissa käsiteltiin paljon nuoren hienovaraista tukemista ja sen haasteellisuutta. Nämä teemat ovat yleistettävissä myös muuhun nuorten kanssa tehtävään työhön ja uskon, että näiden teemojen pohtimisesta on hyötyä tulevaisuuden työurallani.

Opinnäytetyön tekemisen aikana huomasin peilaavani haastateltavien puheita omiin kokemuksiin, ajatuksiin ja arvoihini. Ihmisen käyttäytymistä ohjaavien syiden pohtiminen herätti minussa paljon ajatuksia. Prosessin aikana pohdin paljon omaa arvomaailmaani ja maailmankuvaani ja niiden vaikutusta omassa elämässäni. Mielestäni sosionomin on tärkeää ymmärtää myös omien kokemusten ja arvojen merkitys ihmisten kohtaamisessa ja se on tärkeä osa ammatillisuutta ja ammattilaiseksi kasvamista.

Koen, että tutkimukseni ansiosta olen oppinut ymmärtämään paremmin ihmisten yksilöllisyyttä, heidän yksilöllistä elämänkulkuaan ja kokemustemme vaikutusta omiin valintoihin. Aihealueena ihmisten käyttäytymistä ohjaavien tekijöiden pohtiminen ja ymmärtäminen on tärkeä osa ihmisten parissa toimimista. Näiden tekijöiden pohtiminen on tärkeää riippumatta ihmisryhmästä tai toimintaympäristöstä, jonka parissa työskentelee. Koen, että opinnäytetyöni aikana olen päässyt rakentamaan omaa ammatti-identiteettiäni lisää ja toivon, että opinnäytetyöni haastaa lukijoitaan pohtimaan myös omia arvojaan ja niiden toteuttamista.

Opinnäytetyöni aihe opetti minua ymmärtämään yksilöllisyyden lisäksi myös yhteisöllisyyden ja osallisuuden merkitystä ihmisten elämässä. Tutkimukseni yksi tärkeimmistä esille nousevista tekijöistä oli haastateltavien kokemus omasta merkityksellisyydestä, jonka he saavuttivat toimiessaan yhdessä muiden kanssa. Mielestäni mentoroinnissa on joitakin yhtäläisyyksiä sosionomin työn-

kuvan kanssa. Opinnäytetyön tekeminen vahvisti mielikuvaani sosionomista arjen rinnallakulkijana, joka auttaa yksilöä tuntemaan itsensä merkitykselliseksi ja tärkeäksi vahvistamalla yhteisöllisyyttä ihmisten välillä. Tämä on yksi sosiaalialan ydin asioista, jonka tulen muistamaan tulevaisuuden ammatissani.

9.4 Vapaaehtoistoiminta tulevaisuuden voimavarana

Tutkimukseni tuloksissa nousi vahvasti esiin vapaaehtoistyöntekijöiden sitoutuminen, vaikka se ei ollutkaan perimmäinen tutkimusaiheeni. Sen tutkiminen on kuitenkin vapaaehtoistoiminnan kehittämisen kannalta tärkeää. Jatkotutkimusaiheena voisi olla tarkemmin rajattu tutkimus koskien pelkästään vapaaehtoistyöntekijöiden sitoutumista edistäviä tai haittaavia tekijöitä tai arvotutkimus vapaaehtoistyöntekijöiden arvoista.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen saanut paljon tietoa vapaaehtoistoiminnasta ja sen tärkeydestä. Mielestäni vapaaehtoistoiminta on tärkeä voimavara, jolla voidaan osaltaan tukea hyvinvointiyhteiskuntamme palveluita sekä täyttää sen puutteita. Vapaaehtoistoiminta mahdollistaa uudenlaisen matalankynnyksen psykososiaalisen työn, joka on aidosti asiakaslähtöistä, eikä liian viranomaisjohteista. Vapaaehtoistoiminnalla voidaan mielestäni saavuttaa hyötyjä, jotka eivät välttämättä ole mahdollisia pelkän viranomaistyöskentelyn avulla. Vapaaehtoistoiminta on tärkeä voimavara yhteiskunnalle ja se antaa paljon siihen osallistuvalle. Mielestäni on hienoa, että yhteiskunnassamme on huomattu vapaaehtoistyön potentiaali ja sitä on alettu aktiivisesti hyödyntämään ja kehittämään.

Uskon, että vapaaehtoistoiminnan hyödyntäminen kasvaa tulevaisuudessa edelleen. Talouden kiristyessä palveluita leikataan ja monet ihmiset jäisivät vaille apua ilman vapaaehtoistoimintaa. Vapaaehtoistyö ja sosiaalisen vastuun kantaminen ovat kasvavissa määrin esillä mediassa. Myös monet yritykset haluavat kannustaa työntekijöitään vapaaehtoistyön tekemiseen. Tulevaisuudessa yritykset tulevat varmasti ottamaan lisää vastuuta vapaaehtoistoiminnan toteuttamisesta. Uskon, että tulevaisuudessa myös vapaaehtoistoimintaa organisoivat tahot lisääntyvät.

Amigo-hankkeesta hyötyvät mentoreiden lisäksi myös siihen osallistuvat nuoret, sekä laajemmin ajateltuna koko yhteiskunta. Tulevaisuutta ajatellen hankkeen avulla säästetään myös yhteiskunnan varoja, koska toiminnan avulla voidaan osallistaa vapaaehtoisvoimin nuoria yhteiskunnan jäseniksi ja säästyä kalliilta tukitoimenpiteiltä. Samalla hanke tarjoaa onnistumisen ja osallisuuden kokemuksia myös vapaaehtoisille mentoreille. Amigo-hankkeen vapaamuotoisuus mahdollistaa kaverimaisen suhteen luomisen nuoreen. Tämä voi olla jopa tehokkaampaa kuin viranomaisvoimin järjestetty tuki. Yksi Amigo-hankkeen parhaista puolista myös mentoreiden puheiden perusteella on juuri toiminnan vapaamuotoisuus ja arkisuus. Tämä oli myös itselleni yksi tärkeimmistä syistä hakeutua juuri Amigon mentorointitoimintaan.

Opinnäytetyöstä oli minulle paljon hyötyä mentoroinnin näkökulmasta. Koin hyödylliseksi muiden mentoreiden kokemusten kuulemisen ja ne saivat minut pohtimaan omia mentorointikokemuksiani ja peilaamaan niitä haastateltavien kokemuksiin. Haastateltujen vapaaehtoisten kokemukset mentoroinnista olivat hyvin samankaltaisia omien kokemusteni kanssa. Koen hankkeen toimivaksi ja hyvin organisoiduksi. Yksi syy aiheen valinnalle oli oma haluni kuulla muiden mentoreiden kokemuksista. Uskon, että muiden mentoreiden kokemusten kuuleminen jollain tavalla vahvistaa omaa mentorointia ja tuo siihen lisää merkityksellisyyttä.

Itselläni arvopohja on vaikuttanut merkittävästi mentorointiin ja ylipäätään sosiaalialalle hakeutumiseen. Yhteisen hyvän edistäminen ja muista välittäminen ovat pohjimmaisia syitä, jotka ovat saaneet minut hakeutumaan sosionomikoulutukseen. Tutkimukseni jälkeen olen ymmärtänyt vapaaehtoistyön todellisen potentiaalin ja vetovoimaisuuden ja uskon sen tulevaisuudessa edelleen houkuttelevan lisää ihmisiä sitä toteuttamaan. Vapaaehtoistoiminnassa kiteytyy ajatus lähimmäisen auttamisesta ja lähimmäisenrakkaudesta ilman vastinetta, joka on mielestäni hyvinvointiyhteiskunnan ja sosiaalisen hyvinvoinnin ydin.

LÄHTEET

Aalberg, Veikko & Siimes, Martti A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Aaltonen, Marjo; Ojanen, Tuija; Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2003. Nuoren aika. Helsinki: WSOY.

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Danska-Honkala, Katja & Poteri, Markku. Kohdennettu nuorisotyö sosiaalisen vahvistamisen kontekstissa. Teoksessa Pia Lunbom & Jatta Herranen (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 127–150.

Dunderfelt, Tony; Laakso, Juhani; Niemi, Pekka; Peltola, Ritva & Vidjeskog, Jan 2001. Yksilöllinen ihminen. Psykologia 5. Porvoo: WSOY.

Ellonen, Noora & Korkiamäki, Riikka 2006. Sosiaalinen pääoma lasten ja nuorten hyvinvoinnin resurssina. Teoksessa Hannele Forsberg; Aino Ritala-Koskinen & Maritta Törrönen. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 221–251.

Euroopan yhteisöjen komissio 2003. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Yhteinen raportti sosiaalisesta osallisuudesta. Yhteenveto sosiaalista osallisuutta koskevien kansallisten toimintasuunnitelmien (2003–2005) tarkastelun tuloksista. Viitattu 14.10.2014. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0773:FIN:FI:PDF

Harju, Aaro 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 58–83.

Harju, Aaro 2007. Aarre loistamaan. Teoksessa Aaro Harju (toim.) Kansalaistoiminnan kätketty aarre. Vantaa: Sivistysliitto kansalaisfoorumi, 6–10.

Harju, Ulla-Maija; Niemelä, Pauli; Ripatti, Jaakko; Siivonen, Teuvo & Särkelä, Riitta 2001. Vapaaehtoistoiminta seurakunnissa ja järjestöissä. Helsinki: Edita.

Helminen, Jari 2005. Lopuksi – Nuoren tuentarve ja ammattikorkeakouluopiskelijat nuoren tukena. Teoksessa Jari Helminen (toim.) Kiintopisteitä nuoruusaikaan. Psykososiaalinen tuki ja työ nuorten kanssa toimittaessa. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö 2014. Nuorten mentorointihanke Amigo. Loppuraportti 2011-2013. Viitattu 29.9.2014. https://www.hdl.fi/images/AMIGO1_0_-_LOPPURAPORTTI.pdf

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2007. Lapsen hyvän kasvun ja kehityksen riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 9/2007.

Herrala, Helinä; Kahrola, Tytti & Sandström, Marita 2008. Psykofyysinen ihminen. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus: Helsinki.

Hokkanen, Liisa 2014. Autetuksi tuleminen. Valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimijuudet. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Huhtanen, Kristiina 1999. Kunnan omat voimavarat syrjäytymisen ehkäisyssä. Teoksessa Martti Kuorelahti & Reijo Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – Nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Innokylä 2015. Sosionomin (AMK) kompetenssit. Viitattu 27.3.2015. https://www.innokyla.fi/sosionomi-amk-tutkinto

Juujärvi, Soile; Myyry, Liisa & Pesso, Kaija. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Järvinen, Pekka & Järvinen, Annikki 2000. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Kallio, Kirsi Pauliina; Stenvall, Elina; Bäcklund, Pia & Häkli, Jouni 2013. Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Teoksessa Jukka Reivinen & Leena Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus, 69–88.

Kettumäki, Antti 2015. Hyvinvointiyhteiskunta ei kestäisi vapaaehtoistyön korvaamista palkkatyöllä. Yle Uutiset 6.3.2015. Viitattu 17.3.2015. http://yle.fi/uutiset/hyvinvointiyhteiskunta_ei_kestaisi_vapaaehtoistyon_korvaamista_palkkatyolla/7845235

Kiviniemi, Kari 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 68–85.

Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.

Laasanen, Juhani 2011. Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 19.11.2014. http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja70.pdf

Leistevuo, Arto 1998. Sosiaaliset motiivit ja sosiaalinen toiminta aikuisopiskelussa. Kansalaisopiston opintoryhmiä koskeva empiirinen tutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Lunbom, Pia & Herranen, Jatta 2011. Sosiaalisen vahvistamisen ajankohtaisuus. Teoksessa Pia Lunbom, & Jatta Herranen (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 4–13.

Mehtonen, Tuija 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Pia Lunbom & Jatta Herranen (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 13–30.

Moilanen, Johanna 2004. Lapset ja aikuiset kumppaneiksi. Sosiaaliturva 12/2004, 8–9.

Moilanen, Johanna 2006. Mentorointi ja sukupolvityö ehkäisevän lastensuojelun käytäntönä. Teoksessa Hannele Forsberg; Aino Ritala-Koskinen & Maritta Törrönen. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 149–167.

Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 44–68.

Myrskylä, Pekka 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 12/2011. Viitattu 29.9.2014. http://www.tem.fi/files/34027/Nuoret_tyomarkkinoiden_ja_opiskelun_ulkopuolella.pdf

Mäkelä, Sanni & Peltonen, Elina 2012. Nuorten vapaaehtoistoiminnan käsikirja. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Niittamo, Petteri 2002. Tunneperäinen ja tietoperäinen motivaatio. Teoksessa Jan-Erik Nurmi & Katariina Salmela-Aro (toim.) Mikä meitä liikuttaa. Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 40–54.

Nurmi, Jan-Erik & Salmela-Aro, Katariina 2002. Modernin motivaatiopsykologian perusta ja käsitteet. Teoksessa Jan-Erik Nurmi & Katariina Salmela-Aro (toim.) Mikä meitä liikuttaa. Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 10–28.

Nylund, Marianne & Yeung, Birgitta Anne 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 13–39.

Peltonen Joonas 2015. Amigo-hankkeen projektipäällikkö. Helsingin Diakonissalaitos.

Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.

Rochester Colin; Paine, Angela Ellis & Howlett, Stewen 2010. Volunteering and society in the 21st century. London: Palgrave macmillan.

Ruohotie, Pekka 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Edita.

Seppälä, Henna-Riikka 2011. Vahvistavat verkostot. Näkökulmia järjestöjen toiminnan kehittämiseen ja vaikutusten arviointiin. Teoksessa Pia Lunbom & Jatta Herranen (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 150–165.

Tilastokeskus 2011. Suomalaiset tekevät melko paljon vapaaehtoistyötä. Artikkeli. Viitattu 29.9.2014. http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-09-26_002.html?s=0

UNRIC 2014. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus on arvokkaan elämän edellytys. Viitattu 2.3.2015. https://www.unric.org/fi/ajankohtaista/26834-sosiaalinen-oikeudenmukaisuus-on-arvokkaan-elaemaen-edellytys

Vuorinen, Risto & Tuunala, Eliisa 2002. Psykologian perusteet. Aivot ja psyyke. Keuruu: Otava.

Yeung, Anne Birgitta 1999. Valmius vapaaehtoistyöhön. Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Yeung, Anne Birgitta 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa– ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys Yty ry.

Yeung, Anne Birgitta 2005a. Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriin. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 83–104.

Yeung, Anne Birgitta 2005b. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 104–126.

Yeung, Anne Birgitta 2007. Innoittava vapaaehtoistoiminta – toimintaan sitoutuminen ja sen tukeminen. Teoksessa Aaro Harju (toim.) Kansalaistoiminnan kätketty aarre. Vantaa: Sivistysliitto kansalaisfoorumi, 152–186.

Yli-Hynnilä, Tiina 2013. Mentorointi – mahdollisuus opiskelijalle. Johtamisen Pro gradu -tutkielma. Vaasa: Vaasan yliopisto.

LIITTEET

LIITE 1: Haastattelukysymykset

Taustatiedot:
– Koulutus
– Ammatti
– Ikä
– Harrastukset
– Muu vapaaehtoistyö
– Kauanko olet toiminut vapaaehtoisena Amigo-hankkeessa?

Motivaatiotekijät ennen vapaaehtoistyön aloittamista:
– Mitkä tekijät saivat sinut hakeutumaan vapaaehtoistyöhön? – Aikaisemmat elämänkokemukset, keskeiset käänteet elämässä
– Minkälaiset arvot saivat sinut hakeutumaan vapaaehtoiseksi?
– Tunnistatko itsessäsi joitain tiettyjä luonteenpiirteitä, jotka saivat sinut hakeutumaan vapaaehtoiseksi?
– Miten mentorointi sopii juuri nykyiseen elämäntilanteeseen?
– Mikä sai sinut kiinnostumaan juuri Amigo-hankkeesta?
– Mistä sait tietoa tästä hankkeesta?
– Mitä hyötyä koet saaneesi mentorointi koulutuksesta?
– Olisitko kaivannut jotain lisäkoulutusta tai tietoa ennen mentoroinin aloittamista?
– Oliko kurssilla jotain vaikutusta motivaatioosi?

Motivaatiotekijät mentorointisuhteen aikana:
– Miten mentorointisuhde lähti käyntiin?
– Millaisia asioita teitte nuoren kanssa?
– Miten kontaktin muodostaminen nuoreen onnistui? Mitkä tekijät helpottivat tai vaikeuttivat sitä?
– Millaisia tunteita mentorina toimiminen sinussa on herättänyt?
– Mitkä tekijät motivoivat sinua mentorointisuhteen aikana?
– Olisitko kaivannut jotain lisätukea hankkeen työntekijöiltä? Millaista? Millaisissa tilanteissa?

Motivaatiotekijät mentorointisuhteen jälkeen:
– Jatkoitko yhteydenpitoa nuoreen mentoroinnin päätyttyä?

– Onko mielikuvasi vapaaehtoistyöstä jotenkin muuttunut vuoden sisällä?
– Mitä koet saaneesi vapaaehtoistoiminnasta?
– Onko mentorina toimiminen muuttanut jotenkin ajatusmaailmaasi, maailmankuvaa tai arvoja?
– Aiotko tulevaisuudessa jatkaa vapaaehtoistöitä jossain muodossa?

LIITE 2: Lista motivaatioelementeistä

SAAMINEN–ANTAMINEN

SAAMINEN

-Toteuttaa itselleen tärkeää asiaa
-Nuorten positiivisen energian kautta saatu sisältöä elämään
-Mielenkiintoiset keskustelut voimaannuttavat
-Ylimääräisen ajan täyttäminen
-Säännölliset aikataulut
-Ajan käyttäminen mielekkäämmin

SAAMINEN–ANTAMINEN
-Hyvää mieltä
-Huumori
-Ilon kokemus (2)
-Antoisaa
-Hyvä fiilis, kun sparraa nuorta eteenpäin
-Hyviä kokemuksia
-Löytää nuoresta voimavaroja (3)
-Kivojen kokemusten tarjoaminen nuorelle
-Oman kokemuksen ja tiedon jakaminen eteenpäin
-Yhteiset hyvät kokemukset
- Uusien asioiden (aktiviteettien) keksiminen
-Palkitsevaa kun nuori tykkää hommasta
-Luottamuksen saavuttaminen
-Positiiviset kokemukset motivoivat itseä lähtemään liikkeelle
-Saa paljon kun on toisen kanssa ja uskaltaa lähteä
-Suhteen luottamuksellisuus ja avoimuus
-Tuntee itsensä merkitykselliseksi kun voi auttaa
-Suurta onnellisuutta kun nuori kiittää
-Oppii itsestään uutta
-Uskaltaa olla avoin
-Vahvistunut kokemus, että pärjää

-Oppinut itsestään; avoimempi, rohkeampi, pärjäävämpi, helposti lähestyttävä–nostaa itsetuntoa
-Voimavarojen löytäminen itsestään
-Muuttanut kuvaa itsestä

ANTAMINEN
-Kiinnostunut nuorista ja syrjäytymisestä (2)
-Kiinnostaa yhteiskunnallinen vaikuttaminen
-Itsellä on annettavaa nuorille
-Omat kiinnostuksen kohteet lähellä nuoria
-Halu auttaa muita (6)
-Halu tehdä jotain vapaaehtoistyötä
-Halu tehdä jotain merkityksellistä
-Konkreettista auttamista
-Pienikin tuki on arvokasta ja merkittävää yksittäisille ihmisille
-Toimia tukena nuorelle
-Pienellä vaivalla voi ilahduttaa toista
-Vaikea jättää asioita kesken, nuoren asiat pitää saada kuntoon
-Nuoren itsetunnon kohentaminen
-Halu olla hyödyksi (2)
-Pelastusvietti
-Haluaa välittää
-Toinen voi avautua huolistaan
-Heikompien puolustaminen
-Haluaa ottaa vastuuta nuoresta
-Samat piirteet jotka ovat saaneet hakeutumaan lähihoitajaksi
-Kiltti
-Omat arvot
-Halu jakaa omasta mielummin kuin ottaa vastaan
-Ei halua korostaa omaa menestystä
-Levittää hyvää
-Ei halua nostaa itseään muita korkeammalle
-Saa innostettua muita lähtemään mukaan
-Halu levittää vapaaehtoistyön sanomaa ja innostaa muita omalla esimerkillä (2)

-Tarjota apua vastavuoroisesti kun on saanut sitä itse
-Haluaa tehdä hyvää, koska on itse saanut apua, silloin kun on vaikeaa
-Kun itse on selvinnyt, haluaa auttaa jotain muuta
-Kiinnostus nuorista ja nuorten elämästä, koska ei itse elänyt ”normaalia” nuoruutta
-Kiinnostus syrjäytyneistä nuorista, koska itse on ollut nuorena vaarassa syrjäytyä
-Omien kokemusten kautta auttaminen
-Halu toimia niinkuin olisi itse halunnut itseään kohdeltavan

JATKUVUUS–UUDEN ETSINTÄ

JATKUVUUS
-Omat kiinnostuksen kohteet työn kautta, kiinnostus nuoriin ja nuorisotyöttömyyteen
-Oman ammatillisen tietämyksen hyödyntäminen
-Oman työn puolesta kiinnostaa nuoret, vapaaehtoistyö, koulutus ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen
-Työn jatkaminen nuoren kanssa
-Osaa asennoitua nuorten tilanteeseen
-Aikaisemmin jääny tunne, että pärjää nuorten kanssa
-Nuoret uskaltaa lähestyä
-Aikaisempi kokemus nuorisotyöstä (2)
-Hyvät kokemukset mentoroitavan nuoren kanssa (rohkaisevat jatkamaan)
-Aikaisempi kokemus vapaaehtoistyöstä
-Oman perheen kautta kokemus nuorten auttamisesta, haluaa auttaa myös muita samassa tilanteessa olevia
-Täydentää työtä, työssä käsitellään samoja teemoja
-Tottunut ihmisten kanssa olemiseen, vahvistaa vanhasta opittua
-Säilyttää touchin käytännön nuorisotyöhön
-Käytännön kokemus vs. Paperipinot
-Saa tietoa miten palvelurakenteet toimivat käytännössä
-Saanut hakeutumaan samankaltaiseen projektiin ammatillisesti

UUDEN ETSINTÄ

-Kiinnostus vapaaehtoistyöhön (2)

-Halu tutustua maahanmuuttajiin

-Halu ymmärtää nuoria, koska ei ole aikaisemmin ymmärtänyt

-Vastapainoa omalle työlle

-Merkityksellisyys aikaisempaan työhön verrattuna (2)

-Merkityksellisyys koulutukseen verrattuna

-Oppinut maahanmuuttajista ja uudesta kulttuurista

-Nähnyt mitä maahanmuuttajan arki on

-Uuden oppiminen

-Maailmankuva rikkaampi

-Rikastuttanut elämää

-Oman mukavuusalueen laajentaminen

-Uusien asioiden kokeileminen

-Uusien tilanteiden kohtaaminen

-Laajentanut tietämystä vapaaehtoistoiminnasta

-Saa tietoa nuoren maailmasta

ETÄISYYS–LÄHEISYYS

ETÄISYYS -

Mukavaa, ei vaadi ylimääräisiä ponnisteluja

-Toiminnan vapaamuotoisuus (2)

-Sitoutumattomuus, ei sido aikatauluun (2)

-Ei tarvitse kantaa stressiä, ei velvoita liikaa

-Toiminnan joustavuus ja helppous (2)

-Voi olla helposti avuksi

-Ei vaadi liikaa aikaa tai panostusta (2)

-Arkista

LÄHEISYYS

-Ystävyyssuhteen luominen, on saanut kaverin jota tapaa mielellään (4)

-Oppii toisesta ihmisestä

-Tutustuu toisenlaiseen ihmiseen

-Kiinnostus tutustua nuoriin

-Pysyvän ihmissuhteen luominen nuoreen
-Suhteen syventäminen
-Uusiin ihmisiin tutustuminen
-Yksilöön tutustuminen
-Saanut uusia sosiaalisia suhteita
-Uusi ihmissuhde
-Mielenkiintoista ajatusten vaihtoa
-Mielenkiintoisia keskusteluja

POHDINTA–TOIMINTA

POHDINTA --

Samankaltainen arvopohja Diakonissalaitoksen kanssa
-Kristillinen maailmankuva
-Osaa katsoa ”syrjäytyneen leimaa” syvemmälle, ne on kaikkee muuta ku syrjätyneitä
-Tutustuu erilaiseen persoonaan–laajentaa omaa ajattelua
-Keskeneräisyyden hyväksyminen (omassa ja muiden tilanteessa)
-Luottamus asioiden järjestymiseen
-Kulttuurierojen pohdinta
-Elämänkokemuksen hyödyntäminen
-Ristiriitojen sietäminen
-Oman identiteetin pohdinta
-Oppinut hyväksymään toisen kokonaisena ja ymmärtämään
-Oppinut hyväksymään erilaisuutta
-Oppinut kärsivällisyyttä–ei voi elää toisen ihmisen elämää tämän puolesta
-Oppinut sietämään keskeneräisyyttä

TOIMINTA
-Homma toimii Amigon puolelta
-Virallinen rakenne oman toiminnan tueksi
-Amigon työntekijöiden tuki
-Osallistuminen Amigon aktiviteetteihin
-Päässyt tekemään juttuja, joihin ei olisi muuten päässyt
-Oma elämäntilanne mahdollistaa, ei töitä

-Saa vapaa-aikaa rytmitettyä
-Jotain työn tilalle

POHDINTA–TOIMINTA
-Ei usko kapitalismiin
-Elämässä tärkeämpiä asioita kuin raha (2)
-Välittäminen
-Ihmisten pitää huolehtia toisistaan
-Ihmisten pitää nähdä laajemmin asioita
-Ymmärtää ympäröivää maailmaa
-Ymmärtää ilmiöitä
-Ihmiset kohdattava yksilöllisesti, etteivät huku massaan (2)
-Heikompien puolustaminen
-Maailma on parempi paikka kun ihmiset katsovat myös oman piirinsä ulkopuolelle
-Hankkeen kokeminen mielekkääksi ja tärkeäksi
-Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen (2)
-Jatkuvuuden turvaaminen nuorelle